

Přítomnost

ROČNÍK VII.

V PRAZE 13. SRPNA 1930.

ČÍSLO 32.

V. Koenig:

Stalinův „boj na dvě fronty“.

V.

Ze všeho, co jsme již řekli, vyplývá jasně, že nebyli v nepravdu ti, kdo se cítili dotčeni, když jim Stalin a ústřední výbor vrhli ve tvář obvinění, že v „závrati z úspěchů“ „zkřivili generální linii“. Měli pravdu subjektivně, neboť cítili se v důvodném právu vyložit si nápor na vesnici právě tak, jak si ho vyložili. My bychom řekli, že měli pravdu i objektivně, poněvadž bylo zřejmo tendencí opřít se do vesnice a posunout ji na zcela jiné místo, a to rychlým, prudkým náporem. Nikoli nadarmo bylo přec vydáno nařízení „O tempu kolektivisace a opatřeních pro pomoc státu kolchozní výstavbě“ (publikováno 6. ledna 1930), ve kterém se praví, že

„v mezích pětiletí místo kolektivisace 20 procent osevní plochy, vyčtené pětiletým plánem, budeme moci rozřešit úkol kolektivisace ohromně většiny selských hospodářství, při čemž kolektivisace nejdůležitějších obilních rayonů, jako je Dolní Volga, Střední Volga a Severní Kavkaz, může být zakončena v podstatě na podzim 1930 nebo v každém případě na jaře 1931, kolektivisace ostatních obilních rayonů pak může být zakončena na podzim 1931 nebo v každém případě na jaře 1932“.

Je ovšem otázka, jak se toho mělo dosíci dobrovolně, jak může někdo tvrdit, že v každém případě nejpozději na jaře 1931, ale půjde-li to, pak už na podzim 1930 vstoupí všichni malí střední sedláci na Dolní a Střední Volze a na Severním Kavkazu do kolchozů dobrovolně? Dobrovolnost měla velmi malý rozměr, což musil vědět každý místní pracovník a což nemohlo být ani tajno ústřednímu výboru a Stalinovi; kdyby bylo pravda, čím se oháněli později, že totiž „místa neavisovala nebezpečí“, bylo by to velmi smutné vysvědčení pro diktátorský generální štáb, že ví tak málo o poměrech na frontě, které velí. Rozměr dobrovolnosti může posoudit podle toho, jak se začaly rozpadat kolchozy, když byl princip dobrovolnosti při zastavení ofensivy vyhlášen slavnostně a potvrzen osobně Stalinem kolchozníkům. (Sovětský tisk neotiskuje už nyní číslice o stavu kolektivisace, jak se to činilo na jaře o vývoji každé „pětidněvky“ — pětidenního týdne — nebo dekády; jen stručné zmínky svědčí o tom, že v kolchozech zůstalo asi 20—30 procent sedláků, a byla přec většina rayonů, kde kolektivisace dosáhla až 80 i více procent!) Když byla tak malá chuť k dobrovolnému vstupu, co měl dělat veškerou mocí diktatury nadaný činitel, kterému nařízení ústředního výboru ukládá výslovný „úkol“, dokončit kolektivisaci do podzimu a v každém případě nejpozději do roka? Ovšem že neučinil nic jiného, než že své moci užil, a měl subjektivně — a opakujeme, že podle našeho nebolševického rozumu i objektivně — více než dostatečný důvod, aby použil veškerého nátlaku s dobrým

bolševickým svědomím. Ale v sovětském Rusku je především každá subjektivnost zločinná a objektivní pravdy dosáhne jen ten, kdo vyhraje. Kdyby se na konci února, na začátku března byly v kolchozech shromážděly dostatečně rychle dostatečně veliké zásoby osevního obilí, byli by násilní kolektivisátoři nabyli objektivní pravdy. Poněvadž však násilné provádění kolektivisace splnilo svůj úkol jen zčásti, potud totiž, že do kolchozů byla vehnána základní masa selského lidu, ale nespĺnilo přímého úkolu zajistit zemi kvalitní a dobře ovládané a výkonné velkozemědělství, dostali se do objektivní nepravdy. Papež je vůči církvi neomylný a generální štáb je neomylný vůči podřízeným velitelům. Proto je sice velmi pravdivé, když podřízená místa se bouřila proti výtce, že všechno zavinila „místa“, a když dovozovala, že nebyly jasné direktivy a že myšlela-li se ona, myšlel se i ústřední výbor. To nepřipustí žádný generální štáb. Chybu vrchního velení musí si odsáknat vojsko; a jestliže si podřízený velitel stěžuje na nejasné dispoice, od toho je přece velitel, aby se rozhodl podle situace na bojišti. Vrchní velitelství mělo, má a bude mít pravdu; vydalo rozkaz o ofensivě, ale že ji podřízení velitelé zvrhli, za to nemůže. Tam ovšem, kde je stanovena ať už úřední nebo veřejná odpovědnost nadřízených, byl by snad takový vrchní velitel naopak odpověden i za akce svých podřízených, když však je generální štáb svrchovanou mocí, musí podřízený tím spíše držet hubu a sloužit dále.

Nicméně bolševická strana je politická armáda a bez řečí se to obejít nemohlo. Ozvaly se zprava i zleva. Zleva byl hluk nejsilnější: ústřední výbor zavařil kaši a my ji máme sníst; nejdříve hrrr a pak prrr; nejdříve ofensiva a nyní útěk. Zprava: vždyť jsme to říkali, že to nepůjde, že to nepovede k ničemu dobrému. Unisono: teď jsme to projeli a utíkáme.

Stalin v této věci svedl „boj na dvě fronty“. Jeho reputace byla na jaře hodně pošramocena. Vzpomínalo se na Lenina: ten se také myšlel, ale přiznával své omyly a společně se stranou je napravoval. Stalin omyl a chybně přiznal. Začal ukázněvat svou armádu. Pravičáci byli slabší; byli poraženi už na podzim, zkompromitování vlastními cestami do Canossy; přímo se nabízí výborná věc: „pravičácké nebezpečí je hlavní nebezpečí“. A pravičáci byli hozeni do arény, aby se odlákala pozornost od levičáckého brčení. Levičáci mohou si zde smlsnout. A příliš nespokojené zkrátí už aparát nífeldvéblové. Ústup není. Upevňujeme se jen ve vydobytých posicích. V thesích k XVI. sjezdu budeme už zase mluvit vítězným tónem.

„Nyní staví se novým způsobem otázka opory sovětské moci na vesnici, která se nyní v nejdůležitějších obilních rayonech dělí na dvě základní části: kolchozníky, kteří jsou skutečnou a pevnou oporou sovětské moci, a na kolchozníky z bédňáků a sereďňáků, kteří si zatím nepřejí vstupovat do kolchozů, které však zkušenosť přesvědčí v poměrně krátké době o nutnosti vstoupit na cesty kolektivisace.“

Tato závažná část these je jakýmsi válečným bulletinem mluvícím o úspěchu ofensivy. Dosud byla oporou sovětské moci jen chudina, nyní jsou jí všichni kolchozníci. I o to rozvinul se spor, a to dosti dlouhý. Mohou mít zajisté pravdu ti, kteří vyslovovali pochyby o tom, zda tím, že vstupuje do kolchozu, stává se sedlák eo ipso skutečnou a pevnou oporou sovětské moci. Pochyby v tom směru byly však bity v tisku i na schůzích, kde se odvážily projevit, jako „pravičácká úchylnka“ — „hlavní nebezpečí“. Užívalo se zhruba této argumentace: Vstup do kolchozů je dobrovolný. Při vstupu do kolchozu přecházejí základní výrobní prostředky z individuálního do kolektivního držení. Vstupuje tedy do kolchozu, vzdává se sedlák dobrovolně individualistického principu a staví se na základ principu kolektivistického, socialistického. A když vstupuje dobrovolně na základ principu socialistického, stává se skutečnou a pevnou oporou sovětské moci.

Touto argumentací dal si ústřední výbor potvrdit sjezdem, že kolektivisací stává se vesnice teprve skutečně sovětskou. V „boji na dvě fronty“ potřel a zkontroloval opozici zleva v předběžné kampani. Na sjezdu pak byl pro potěšení a útěchu proveden pravý cirkus s pravičáckou opozicí; Tomskij, kdysi vůdce odborových organizací, Uglanov, kdysi předseda moskevské organizace, Rykov, dosud sovětský ministrprezident, byli hnáni na tribunu, aby učinili „prohlášení“, to jest, aby za shovívavého úšklebku stalinského presidia, vkládajícího do jejich řeči ironické poznámky a otázky, a za povyku bolševického parteru před tvářmi celé domácnosti i cizí veřejnosti napoličkovali si sami sobě. Jen jednoho opozičníka nedostali k tomuto nechutnému výjevu: byl to Bucharin. Byl v době sjezdu ať už fyzicky nebo politicky nemocen. Sjezd pokřikoval, žádaje, aby i on přišel si napoličkovat: když nemůže se dostavit osobně, ať alespoň si napoličkuje písemně a napíše sjezdu své prohlášení. Bucharin na několikadenní pokřikování neodpověděl. A přece byl s ostatními třemi zvolen znovu do ústředního výboru. Ještě nepřišla doba, kdy je stihne osud Trockého. Dlouho to však asi trvat nebude.

Sjezdem se Stalin zase posadil pevně do sedla. Příslušnost k pravé nebo levé úchylnce byla prohlášena za neslučitelnou s příslušností ke straně. Nespokojenost může být velmi snadno zlikvidována vyloučením. Podřízení jsou zase ukáznění. První fáze ofensivy na ruské vesnici je skončena.

VI.

Jaký je její výsledek a co bude dále? Jestliže měli podle našeho soudu pravdu ti, kdo říkali, že ústřední výbor je spoluvinen na tom, co se dalo na začátku roku, pak nemohu jim dát za pravdu, jestliže tvrdili, že březnová nařízení znamenají ústup. Vykládalo se tak většinou i v Evropě, ale po mém soudu je to výklad mylný a nesprávný, tudíž i nedobrý pro toho, kdo chce odhadnout reálně vývoj věcí v Rusku.

Ofensiva na sovětské vesnice byla zastavena, aniž dobyla jedinou přímou steč plného cíle. Sovětské posice na vesnici se skutečně posunuly vpřed. Nebylo při tom dobytých všech nepřátelských posic. Zásobovací ohledy donutily útočící armádu, aby se zastavila na postupu; v té chvíli byla již téměř celá nepřátelská armáda obklíčena a zastavení ofensivy způsobilo, že většina jí unikla zajetí. V moci postupující armády zůstalo z ní asi jen 20—30 procent. Napadení nemají ani organizačních ani morálních sil, aby provedli proti-

ofensivu. Postupující se zakopávají a opevňují v dobytých posicích a připravují si v nich základnu pro novou ofensivu, která bude provedena s novou taktikou.

Takový je skutečný stav. Když byl zastaven násilný postup kolektivisace, nebylo použito jednoho ustanovení, které platí u kolchozů: kdo vystoupí, nedostane zpět ani výrobní prostředky, ani půdu. Především bylo třeba provést jarní osev, podařilo se to. Žně budou, zdá se, dobré. Nyní již se ustanovení o nevracení výrobních prostředků a půdy zase aplikují: oněch 20—30 procent zkolektivisovaných hospodářství připoutává se tak ke kolchozům definitivně. Opět se prohlašuje, že nařízení o tempu kolektivisace v obilních rayonech zůstává v platnosti. Začne se na podzim, až bude po žních a bude odváděno obilí. Taktika bude jiná: zásada dobrovolného vstupu bude zachována: tak vstupující přijme závazek, že nedostane při případném vystoupení z kolchozu to, co bylo zkolektivisováno. Při formě artěle zůstane mu jeho obydlí, dojná kráva, jejíhož mléka se užívá pro potřebu rodiny, zahrádka, ve které pěstuje zeleninu pro svou spotřebu, veř, kterého sní sám, slepice, jejichž vejce nebude prodávat na trhu. Bude se mu musit spravedlivě vyměřit odměna za kolektivní práci, aby nebyl odrazován od vstupu do kolchozu váhající. Nátlak na dobrovolný vstup do kolchozu bude se provádět jinak: bude to různý způsob vyměrování daně, výhradné zásobení vesnice prostřednictvím kooperace s přednostním zásobováním kolchozů, úlevy kolchozníkům atd., které postaví člena kolchozu do hmotně výhodnějšího postavení proti nekolchozníkovi. Přes zimu se počet kolchozů takto dojistá zase podstatně rozmnoží. A na jaře se uvidí. Byl by omyl, opakují, domnívat se, že sověty utrpěly na vesnici úplný nezdár. Je to především přece ruská vesnice, žijící dvanáct let v sovětských poměrech.

P O Z N Á M K Y

Hloupé mlčení.

Letecké manévry, jež byly provedeny v těchto dnech, nebyly zajímavé jen pro obyvatele napadených měst, kteří měli iluzi války bez jejich útrap, nýbrž také pro čtenáře novin, jimž se toto divadlo jevílo jen v referátech tiskových pozorovatelů. Zajímavé bylo pozorovat, jak se horlivě vlastenečtí zpravodajové, jimž nauka o nedotknutelnosti armády přešla do žil, rozpakovali jasnými slovy říci, jaký je vlastně výsledek těchto manévru. Je možno, že nejasnost jejich referátů byla způsobena také armádní zprávou, jež snad měla zájem na tom, aby obyvatelstvo nebylo ani příliš zastrašeno záporným, ani příliš nadšeno kladným výsledkem. Je však také možno, že novináři, citíce, že stanuli na dosah moci a sil, s nimiž neradno žertovat, že viděli zábavnou ukázkou něčeho, co může být strašně nezábavné, nechtěli na sebe brát odpovědnost za vzbuzování jakýchkoliv dojmů a názorů, že nechtěli vytvářet jakýkoliv prejudic pro případ, že by to jednou šlo do tuhého. Jak pochopitelné to je, nebylo to správné. Nejsme přece prvním státem, jenž tyto pokusné manévry provedl, a nedávno jsme četli v zahraničním tisku velmi jasné zprávy o zkušenostech, jež učinila anglická a francouzská armáda s leteckými útoky na Londýn a Lyon. Všechny tyto zprávy konstatovaly jednomyslně, že o úspěšném odražení leteckých útoků nemůže být řeči, že se naopak ukázalo velmi zřetelně, že obrana měst proti útokům tohoto druhu zůstává daleko pozadu za vývojem letectví v poslední době. Správný závěr, jež z toho vyvozovaly listy v Anglii a Francii bez rozdílu stran, byl ten, že vojenská letadla jako nejstrašnější mo-

derní válečná zbraň jsou vážnym mementem k zachovávaní míru a že, jak se již dávno předvíдало, právě svou strašnou působivostí jsou nejvhodnějším pomocníkem pacifismu. Některé z těchto listů poukázaly také na okolnost, jež v našich zprávách byla rovněž zcela pomíjena, že totiž letecká válka není zdaleka tak barbarskou věcí, jak se soudí, že naopak znamená spravedlivější rozdělení válečných útrap rovným dílem mezi vojsko i civilní obyvatelstvo. Dokud ti, kteří nebyli povinni vojenskou službou anebo se jí dovedli vyhnout — což se prý také častěji děje, ovšem ne u nás, jak jsme viděli v poslední době — mohou štěstí k válce bez obavy, že by jim slétlo na hlavu, naplněnou válečnickými ideály, něco podstatně tvrdšího než lebeční kost, dokud obyvatelstvo se skládá ze dvou skupin, jedné, jež může k válce štěstí, a druhé, jež do ní musí jít, dotud je válka nejbarbarsější nespravedlností na světě. Když tyto dvě skupiny jsou společně vydány nebezpečí letecké války, zmizí alespoň tato nespravedlnost, třebaž nadále zůstalo stejně barbarskou nespravedlností, že by válka i nadále postihovala také ty, kteří ji nechtěli. Ale i to je již pokrok, pro nějž každý upřímný pacifista musí pokroky vojenského letectví vítat. Proč jsme o tom nic nemohli číst v našem tisku? Je to přece jasné a není to žádný objev. Bylo to v Anglii a Francii řečeno jasně a bez obalu. Proč ne u nás?

mz.

A hloupé povídání.

S druhé strany ovšem je pravda, že ne každé mlčení je hloupé a že i dnes platí přísloví, že mnohý by zůstal filosofem, kdyby byl býval mlčel. Pro redaktora Lidových listů, jenž se v poslední době zahloabal do rozboru návštěvy dra Stránského u Jehličky, byla by to snad dokonce jediná možnost filosofické kariéry, protože mluvením už asi mnoho nepořídí. Ve svých meditacích, jak upravit styk s politickým nepřítelem, dospěl k několika regulím, jež svou přísností daleko převyšují pravidla, jichž zachovávaní musejí odpřisáhnout adepti blaženého života. Politik, jenž chce vyzkoumat smýšlení svého odpůrce, musí se, slyšte, cítit vázán velkou opatrností, musí si, slyšte, věc pečlivě rozvážit, musí si položit podmínku, že rozmluvu budou kontrolovat dva svědci nebo musí žádati, aby obsah rozmluvy se stručně sepsal v protokolu, který by byl dílem obou zúčastněných, vyhotoven ve dvou stejnopisech a oběma podepsán, místem schůzky konečně musí být samozřejmě půda neutrální. Dr. Stránský se sice snad cítil vázán velkou opatrností a lze alespoň předpokládat, že si věc pečlivě rozvážil, ale naproti tomu opomněl vzít s sebou redaktora Lidových listů nebo Večera jako spolehlivé a jediné oprávněné vlastence a svědky, opomněl sestavit protokol, jež by byl Jehlička jistě ochotně podepsal, a nepozval ho ani na výlet někam do Paříže nebo na jinou neutrální půdu. Ke všemu tomu byl pan Jehlička nepochybně velmi ochoten, zejména k výpovědi před svědky a k podepsání protokolu, což je známá záliba všech iredentistů. Lidové listy si bohužel dají ujit jedinečnou příležitost k úplnému pokoření dra Stránského. Jakmile zpráva o jeho rozhovoru s Jehličkou pronikla na veřejnost, měl se autor uvedených regulí s hohotavostí sobě vlastní vypravit do vídeňského kláštera, jehož brána by se nepochybně na doporučení pana Šrámka otevřela dokořán, promluvit si s Jehličkou podle svého moudrého návodu a otisknout pak protokol s podpisem Jehličky i svědků v Lidových listech. Lidové listy se zatím spokojily skromnou radou, ale ještě není nic zmeškáno. Jehlička je snad ještě ve Vídni, a není-li, stálo by redaktoru Lidových listů jistě za to, aby za ním s velkou opatrností a po pečlivém rozvážení s dvěma svědky uháněl na kraj světa a pohovořil si s ním, jak se sluší na moudrého a vlasteneckého politika, jenž dovede poučovat nejen radou, nýbrž i příkladem. Vyzýváme ho, aby to učinil, a nepochybujeme, že by se československé novinářské i politické kruhy složily na slušnou odměnu, již by korunovaly tento skvělý politický i žurnalistický výkon. Anebo ať raději Lidové listy hned vypíší cenu na politický interview za stanovených okolností a donutí svého redaktora, aby se o ni ucházel. Zábava, jež by z toho vznikla, stála by za to, aby se na tu cenu složili všichni slušní lidé v republice.

mz.

Hakenkreuzleři.

Němečtí národní socialisté projevují u nás v poslední době zvýšenou aktivitu. Je to strana, do jejíhož jména se socialismus dostal nějakým omylem; je to strana, která by chtěla získat malého člověka německého. Žije z negace marxismu, z vulgárního antisemitismu; hlásá račovou čistotu a velebí Hittlera. Podle hákového kříže, který užívá jako symbol, aby snad projevila své pragermánství a arijství, nazývají ji stranou hakenkreuzlerskou. Profituje z úspěchů hakenkreuzlerů v Německu; žije z deprese, ve které jsou naši němečtí národní. Proti straně dra Scholicha a dra Brunara mají naši hakenkreuzleři jeden náskok: 100% konjunkturálnost. — Uzavírají-li se němečtí národní ve své dogmatickosti, která zní stále dutěji, dovedou hakenkreuzleři zvednout své bojovné heslo přímo z ulice. Dovedou psát na svůj štít demokracii, aby druhý den sympatisovali s Mussolinim; Hittler, jejich miláček, nemá demokracii v lásce. Žijí z nejasnosti svých hesel. Získají-li, bude to jen důkazem, že mezi našimi Němci je dosti lidí, kteří se dají chytit na frázi, s jejímž vymyšlením si nikdo nedal velkou práci. — Možná říci, že v českém životě by se podobná strana trvale a v takovém rozsahu neudržela. Může být porovnána tak trošičku s našimi fašisty, kteří přecházejí k J. Stříbrnému („muži 28. října“). Byl to jednou italský fašistický list, který odmítl pokus porovnávat naše fašisty s fašisty italskými; prohlásil, že nejvýše naši fašisté mohou být porovnáváni (nejvýše jen) s říšskoněmeckými hakenkreuzlery. — Uvádělo se také jednou, že naši fašisté měli styky s těmito říšskoněmeckými hakenkreuzlery. — U nás, mezi Čechy toto hnutí — může-li být i hnutí řeč — šlo rychle dolů. — Naši hakenkreuzleři větrí; cítí, že by mohli něco získat; němečtí národní jsou již zdiskreditováni a s druhé strany jim svým opozičním, konjunkturálním nacionalismem nahání vody na mlýn p. Dr. Mayr-Harting. Lze říci, že tato strana v dohledné době získá. Situaci to však nezmění. Je to strana, která sbírá tu špinavou penzi z proudu německého politického života.

V. G.

ŽIVOT A INSTITUTE

V. Karád:

Problémy nové školy v ČSR.

V posledních letech vznikají u nás snahy uskutečnit reformu školství, postavit vyučovací a výchovnou práci ve škole na moderní vědeckou základnu, odpovídající současnému vědeckému badání a kulturní orientaci dneška. Vznikají t. zv. reformní či pokusné školy, kde se tyto tendence uskutečňují. Dříve, nežli se budeme obíratí současným stavem reformní a pokusné práce učitelstva, nutno si všimnouti, z čeho vyrůstají tyto snahy, nutno si všimnouti současného stavu našich škol, znáti nedostatky školy staré. Nutno se dívat i na současný stav školství jako na kulturní fakt a sledovati jej, čím byl a čím má být ve společnosti. Nutno hledati kořeny dnešní školy v sociologickém rozboru doby.

Každá doba je charakterisována novými snahami, novými tendencemi. Velmi často se operuje slovem nový — moderní a soudí se, že to již je pečeti dobré kvality. Ale není tomu tak. Nutno činiti výběr a určovati každou tendenci podle toho, jakou má snahu kulturotvornou. Staré tendence padají, na jejich hrobě rostou snahy nové — toho sami jsme svědky; žijeme v podobné době, v době bojů o nové kulturní hodnoty. A podle bojů a kulturních podniků oceňuje kulturní historie odvahu, sílu a tvořivost každé společenské etapy každé generace.

Minulé století bylo liberalistické. Po francouzské revoluci uvolnily se nové společenské vrstvy a má to dalekosáhlý důsledek kulturní: zvyšuje se tvořivost společnosti, vznikají stroje, vznikají nová odvětví vědní, ba možno říci, teprve vzniká věda rázu mechanického, jež má za účel ulehčovati člověku práci, pomáhati mu. A v této tvořivé době vzniká i pedagogika. Byl to Jan Bedřich Herbart (1779—1841), jenž uvádí pedagogiku v systém, zdůvodňuje ji filosoficky, činí ji vědou a stává se svým ideovým vyhraněním vůdcem pedagogiky. Není to tedy Komenský, jak se všeobecně soudí, ale Herbart, který dal první ideovou základnu i našemu školství a tím určil na dlouho — u nás až do dnešních dob — jeho charakter.

Psychologie Herbartova vychází z přesvědčení, že představy určují jednání každého člověka. Představy jsou podle Herbartovy síly, jež na sebe působí jako ve fyzice, navzájem se seskupují, tísní a jejich výslednicemi jsou stavy mentální a volní. Lze se zdarem působiti jen na tyto představy, neboť ostatní stavy jsou dostupny jen jejich prostřednictvím. Lze tedy veškeré působení na žáka redukovati jen na funkci intelektu, na sdělování žáku představ. To se děje t. zv. v y u č o v á n í m v ý c h o v n ý m (erziehender Unterricht). Soudilo se: dejte žáku dobré, správné představy a vychováte z něho řádného člověka. Byl to psychologický a filosofický primitivism, třebaže na výši své doby. — A na základě této psychologie seskupeny byly vyučovací a výchovné podmínky. Prostředek: dobrý učitel, který má vše dobře připraveno a to nejlepší dává žákům. Žák musí bezpodmínečně učivo přijímati, třebaže neví okamžitě „co s tím“. Proto ideálem žáka v herbartovské škole byl a je žák poslušný a pasivní. Samostatně hledající a aktivní žák je rušivým elementem a za svou nespoutanost a odvahu je trestán.

Herbartovský systém školský byl u nás upevněn v druhé polovině minulého století a na malé, více technické a organizační změny udržel se až dodnes. Celé naše školství má svou základnu v Herbartovi. Je to až překvapující, že až do dnešní doby se tento systém udržel, když psychologie, jež určuje metodu a cíl vyučování, tolik pokročila. Jaká je toho příčina, že školství naše je tolik konservativní? Můžeme za to děkovati především dobře organizovaným školským dozorcím orgánům a představeným. Díky jejich úzkoprsosti a nemohoucnosti, nic dnes tolik nekulhá jako naše školství. Je to ovšem také důsledek politický. Učitelstvo mělo dobré snahy, dožadovalo se (a dodnes dožaduje) vysokoškolského vzdělání.

Ve jménu liberalismu (jenž charakterisoval minulé století až po světovou vojnu) — bojovalo se o svobodu učitelovu a o svobodnou volnou školu. Byla to významná fáze v našem školství, jež souvisela i s bojem proti klerikalismu a proti rakušáctví. Ale práce učitelstva soustřeďovala se v této době více na lidovýchovných snahách — t. zv. pokrokových, nežli na vědecké experimentální práci ve škole. A tak výsledky byly nevalné, ba nulové, souviselo to i s nízkým vzděláním učitelstva.

Teprve po převratu uvědomují si někteří učitelé zastaralost systému školského a zřizují se u nás první pokusné školy. Je to Frank Mužík (pokus v Praze) a trojice znamenitých pedagogů: Krch — Havránek a Švarc, kteří zřizují „Dům dětství“ v Krnsku a posléze na Kladně zřizují socialističtí učitelé Volnou školu práce

a j. méně významné pokusy. Všechny tyto pokusné školy zanikly, až na Volnou školu práce na Kladně, jež si vypracovala svůj osobitý ráz. Tyto školy však nemají velkého významu. Byly více romantickým pokusem tolstojovským, bez moderních aspirací vědeckých, podmíněny osobností učitelů a s nimi zanikaly.

Učitelstvu a našim pedagogickým a školským orgánům chybí především znalost vyučovacího procesu, a vše co s ním souvisí. Eliminují tento složitý pochod na učení se, mechanický drill. A není většího omylu. Neboť velice záleží na tom, co se učí (obsah) a jak se učí (metoda).

Chceme-li vybudovati novou školu, musíme ji postavit na základnu vědeckou, jež by odpovídala současnému vědeckému badání. Je to především moderní psychologie, jež je doplňována biologii, která usiluje o vystižení životního procesu a doplňuje se sociologickým badáním — jež budou determinanty vyučovacího procesu. Proto moderní psychologii jde o studium instinktů a pudů, i podvědomo stává se živým psychologickým problémem. Představy, rozum, poznání, jsou vedlejšími problémy, základem je něco hlubšího: život, projevující se především jednáním. A jednání je základnou všeho životního dění.

Takto pojatá nová škola musí se zbaviti intelektualistického chápání školní úlohy a zároveň pojetí „všeobecného“ vzdělání, jež souvisí s intelektualistickým názorem na výchovu. Nikoli představy, ale jednání charakterisuje člověka. A snahou moderní pedagogické psychologie jest, aby dala vědu o lidské přirozenosti a o zákonech její tvárnosti nebo učení, pokud se tkne intelektu, charakteru a dovednosti. A „každý projev intelektu, charakteru nebo dovednosti jest sklonem k reakci určitého druhu na určitou situaci a předpokládá: situaci čili stav věci, jež na člověka působí, odezvu čili stav věci v člověku a spojili vaz, který jest příčinou, že odezva jest výslednicí situace“. (Thorndike).

Jednáním, jež charakterisuje lidskou přirozenost i s jejími změnami, lze vystihnouti pojmy odezvy: myšlení, citění, konání a postoje. A zde právě navazuje nová škola. Chce žáka včleniti v životní dějství; chce, aby žák rozhodoval, učil se a sám jednal. Bude tedy nová škola školou činnou.

Činnou školu si však představují různě, již ty romantické první pokusné školy si říkaly, že jsou „činnými“. Obvykle se myslí, že činnost toť pohyb, výkon. Věc však není tak jednoduchá. Můžeme býti velmi činní, i když to znatelně neprojevujeme a naopak. Moderní činná škola určuje žákovo jednání — činnost — vědecky. Je to pedagogický imperativ moderní psychologie: „Je to tvoji povinností jednati se svým bližním vědecky a s sebou samým též.“

Byl to americký psycholog Thorndike, který svým spiskem „Osobitost“ dokázal, že charakterem osobnosti je mnohost rysů či variabilita. Osobité rozdíly charakterisují člověka. Není typů. Průměr v psychologii je největším lhářem. Každá osobnost je osobností právě tím, že se liší mnohostí osobitých rozdílů od druhého člověka. A abychom osobnost přivedli k největšímu rozvinutí, musíme přihlížeti k těmto osobitým rozdílům. Jde proto v nové škole o t. zv. diferenciaci učení. Žáci se rozdělí podle schopností a sklonů v určité skupiny a ponechává se jim určitý výběr předmětů (selekce). Nač činí žák nešťastným, nemá-li zvl. sklonů k dějepisu

nebo pod., když pedagogická psychologie učí, že lze těžce vypěstovati určitý sklon a že se tak děje na újmu biologického složení osobnosti. Necháme proto žákovu osobnost plně rozvinouti v možnostech jemu daných, neznásilňujeme jej, kontrolujeme vědeckými metodami jeho sklony a jeho výkony, aniž bychom jej činili nešťastným. Se žákem zacházíme vědecky. Proto z nové školy vymizí kantorské mentorství, bázeň, strach, nervosita, podvody a všechen ten nemrav, jehož je stejně obětí učitel jako žák.

Nejvyšším cílem nové didaktiky je spontánní činnost či samoučení, to znamená, že všechno učení stává se v podstatě učením se. Neboť co má být poznatkem trvalým, musíme si vydobýt vlastní prací, vlastním úsilím. Proto se staví žák před problémy, jež řeší, učitel jen kontroluje a naznačuje cesty. Srovnáme-li to s naším školským biflováním, je to činnost daleko hlubší, poctivější.

Zde se musí problém skutečně zvládnout, zde se řeší problémy a neučí se o problémech jako ve starých školách. To je ovšem nový problém dnešního školství: výběr učiva. Letos v květnu vydalo ministerstvo školství a národní osvěty nové osnovy, jimiž se upravují normální učebné osnovy pro obecné školy. Užasnete nad tím, čemu se má v obecné škole učit!

Učitelstvo, jež vidí nedostatky dnešního školství nejlépe, neboť je pociťuje na svých bedrech, zřídilo si svým nákladem Školy vysokých studií pedagogických v Praze a v Brně. Tyto školy snaží se dáti našemu školství jednotný ráz, vědecký. A ministerstvo školství slepí si nové osnovy, bez účasti učitelstva, a tyto osnovy nemají s moderní pedagogikou nic společného. To ovšem charakterizuje pedagogickou práci v ČSR. A v nových osnovách, jež jsou úhrnem výběrem nahodilých faktů, se dočtete, že „výučovací metoda je svobodna v mezích zákonů, které určují vývoj mládeže“. Zatím co jde o to, determinovati právě vyučovací metodu vědecky. To je ovšem výpomoc z nouze, již velice trpí učitelstvo a jež je přežitkem liberalistického XIX. století. Tato t. zv. svoboda učitelského povolání je jeho tíhou. Nutno právě po stránce metodické dáti našim školám jednotu — determinovanou vědecky. Nedostatek se zakryje „svobodou“. To je ovšem podvod a omyl, jež se náležitě vymstí.

Na nové moderní pedagogické orientaci jsou zřízeny t. zv. jednotné reformní školy, zřízené v Praze-Nuslích, Michli a Hostivaři, v Humpolci a ve Zlíně od počátku školního roku 1929—30. Stalo se tak zase péčí učitelstva a Školy vysokých studií pedagogických. Teoretický základ mají v americkém psychologu Thorndikeovi, jehož tlumočnickem je doc. Dr. V. Příhoda. Tyto školy nazývají se jednotnými proto, protože jsou účelně diferencovanou soustavou školskou od školy mateřské až po universitu (včetně). Zatím jsou zřízeny reformní školy I. a II. stupně (obecná a měšťan. škola). Jednotná škola III. stupně (po dokonané povinnosti školní) je však v programu Reformní komise ŠVSP v Praze, a to nikoli jen teoreticky. Tyto reformní (či pokusné) školy jsou odvážným činem v našem pedagogicky desorganizovaném školství, a uskutečnění-li se celý reformní plán, bude naše školství na moderní světové úrovni. K tomu je ovšem třeba odvahy i u úřadů, které svou malodušností reformu brzdí. O praktické činnosti reformních škol dovolíme si své čtenáře informovati.

Jiří Hejda:

Problém pražské dopravy.

Několik skromných námětů netechnika.

Vystavujeme se ovšem nebezpečí, že nám bude dokázáno naprosté ignoranství, protože nejsme inženýry a dopravě si troufáme „rozumět“ jen z toho poněkud naivního důvodu, že také trpíme trestuhodným zvykem choditi pěšky po ulicích, někdy dokonce jimi jezdíme v autu svých přátel a tak máme možnost srovnávat dopravní ruch našeho půvabného, hlavního města s jinými městy Evropy. Ale jsme si vědomi, že prostý common sense na zdolání komunikačního problému vnitřní Prahy nestačí a obdivujeme-li se mnohobarevnému nákresu pana inženýra Píbla v jeho studii o regulaci dopravy ve vnitřní Praze, uvědomujeme si naprostou nedostatečnost vlastních postřehů a z nich plynoucích námětů.

Je to tedy vlastně drzost, že se odvažujeme přicházeti s kritikou dopravy ve vnitřním městě a že dokonce chceme dávat návrhy, co by se mělo v této věci zařídit, abychom ještě za dva nebo za tři roky mohli na Můstku vůbec chodit a jezdit. Zásadu, že do vnitřní Prahy nepatří električky, opakovalo už tolik moudrých lidí před námi, že si netroufáme znovu dotvrzovati její správnost, o které nemůže býti nejmenších pochybností. Chápeme ovšem na druhé straně stanovisko Elektrických podniků, které po převratu investovaly těžké miliony do nových tramvají a kterým se dnes nechce opouštět nejlukrativnější trati, vedoucí středem města. Ale zase nechápeme, proč musí u nás všechny trati — snad s několika málo výjimkami — jezdit z jednoho konce města na druhý a vždy nejvíce frekventovaným středem, takže v ulicích, které již svojí přirozenou polohou jsou určeny k tomu, aby se v nich frekvence soustředila, způsobuje se tímto zhola zbytečným přívalem elektrických z periferie zácpa. Zdá se nám, že by bylo možno elektrické trati z jednoho konce města vésti od hranice vnitřní Prahy nazpět, takže by na příklad trať č. 1 jezdila jen z Vršovic k Wilsonovu nádraží a zde by se zahrnula na Žižkov, kdežto druhá část jedničky by z Hvězdy dojela jen k mostu Sv. Čecha a pokračovala by pak opět někam na periferii, na příklad do Holešovic. Z řady tratí bylo by možno vytvořiti obvodové trati okružní. Ve středu města děla by se pak doprava opět okružními traťmi, samozřejmě že autobusovými, které by spojovaly tyto „konečné“ stanice obvodových tratí elektrických.

Komunikační problém Prahy je dán především blokem Starého města, jež nutno vůbec pustit se zřetele pro elektrickou dopravu a které je nutno vyhradit autobusům. Dále jsou zde nejvíce frekventované uzly a tepny, a to Příkopy od Obecního domu a Národní třída až k Národnímu divadlu. Vodičkova, Jindřišská, Dlážděná a Havlíčkova ulice, Hyberská, Revoluční, Poříč až k Denisovu nádraží a Spálená ulice. Jak vidět, jde o poměrně malý okruh několika průběžných tepen v nejbližším okolí Václavského náměstí. Šíře tohoto náměstí umožňuje však elektrickou dopravu až k Můstku, tedy do samého středu města. Jde jen o to, jak električky, které dojedou až na Mústek, a dále električky, které dojedou na Poříč, ze Žižkova na kraj Hyberské, k Národnímu divadlu nebo na Karlovo náměstí opět vrátit bez zřizování konečných stanic, jež jsou při velké frekvenci vyloučeny.

A tu si dovoluujeme přijíti s laickým návrhem, který

bude patrně prohlášen za naivní, zavrženíhodný a neproveditelný, ale který, jak se přiznáváme, bohužel není naším původním nápadem, nýbrž je kopírováním londýnských poměrů. V Londýně totiž elektrická tramvaj se rovněž vyhne středu města, ale protože spleť uliček City nemůže objíždět, rozhodla se pro druhou možnost a podjíždí ji. Tedy jakási náhrada za podzemní dráhu. U nás v Praze není ovšem na podzemní dráhu v pravém slova smyslu zatím pomýšlení, protože by bylo levnější zavést do vnitřního města autobusy než budovat velkou síť podzemních tratí. Ale v našich poměrech by zcela stačilo provést jen několik málo tunelů po londýnském vzoru. Byl by to především krátký tunel, který by začínal v dolní polovině Václavského náměstí a vedl by přímo pod Starým městem a Staroměstským náměstím do Pařížské třídy, kde by v části, ústící do Staroměstského náměstí, končil. Tímto tunelem by se jednak provedly všechny elektrické trati, vedoucí přes Václavské náměstí ze Žižkova, Vinohrad, Nuslí a z další jižní a východní periferie Prahy do Pařížské třídy a odtud na periferii severní do Bubenče, Dejvic, Holešovic a dále. Tím by také odpadla elektrická trať, vedoucí dosud Celetnou ulicí, a zjednálo by se neobyčejně krátké a rychlé spojení Václavského náměstí se Staroměstským. Druhá trať by se zavrtala na Náměstí republiky pod zemí, vedla by pod Příkopy a Národní třídou a vyústila by poblíže Národního divadla. Zde by opět byl spojen východ Prahy se západem. Na Náměstí republiky by vyústění tunelů nečinilo vůbec žádných potíží a rovněž na Národní třídě mezi Národním divadlem a Voršílkou ulicí je dostatek místa. Nejobtížnější by byl ovšem tunel, který by vedl pod Jindřišskou a Vodičkovou ulicí. Tunel sám by nečinil sice větších obtíží než ostatní, ale jeho vyústění by bylo nesnadné. Na straně Vodičkovy ulice by ovšem široká plocha Karlova náměstí umožnila snazší řešení, než by bylo možné v okolí Masarykova nádraží. Ale tu máme ještě nezastavěné prázdné plochy ve traktu zemského finančního ředitelství, které dávají větší volnost pohybu než úzké ulice.

Provedením uvedených zde tří tunelů odstranily by se rázem elektrické trati z nejdůležitějších ulic vnitřního města, a ty, které by zůstaly, by frekvenci již nerušily, nadto by se podzemní doprava dala velmi rychle; o výhodách, které by vznikly pouliční dopravě, netřeba zde jistě mluvit.

Ale teď přijde ovšem ono známé „ale“. Tímto „ale“ je pověstný vltavský písek, s nímž se u nás s oblibou operuje. Nejsme sice technikové a píšeme jen o tom, co jsme viděli: tak jsme viděli na příklad, že Berlín stojí vůbec na písku stejně pohyblivém jako je vltavský, neboť to je písek Sprévy, který dal hlavnímu městu Pruska posměšné jméno „posýpátko svaté německé říše“. Také Temže při svém ústí, na jehož počátku leží Londýn, není o nic příznivější než Vltava. V Berlíně jsme ovšem viděli i stavět podzemní dráhu tím způsobem (naši experti se o tom mohou stále ještě přesvědčit, protože ona trať je dosud ve stavbě), že se vloží do písčité půdy betonový tunel. V Praze by tento tunel vykonal jistě stejně dobré služby, snad by musel být poněkud hlouběji uložen, zejména pokud jde o spojení mezi Václavským a Staroměstským náměstím. Ostatně nutno upozornit, že vltavský písek, jak se zdá, nevedl kanalizačnímu tunelu, který byl postaven dávno před válkou pod Vltavou a který spojuje Staroměstské náměstí se Stromovkou. Tento tunel byl stavěn bez pomoci betonu, který byl tehdy ještě neznám, a přece

vydržel docela dobře až dodnes. Je tedy námitka o teukutém písku irrelevantní.

Prosíme tedy ještě jednou za prominutí, že se pouštíme do problému, kterému nemáme právo rozumět. Ale výhody, jež náš laický projekt slibuje, jsou tak značné, že přece jen se odvažujeme dávat toto thema k diskusi. Neboť vybudování podobných tunelů by zrychlilo dopravu z jednoho konce města na druhý. Do značné míry by učinilo zbytečnou i autobusovou dopravu ve vnitřním městě, alespoň v těch ulicích, pod nimiž by byla vedena elektrika. Problém křižovatek na Mústku, na rohu Jindřišské a Vodičkovy ulice, na rohu Spálené a Národní třídy, všech křižovatek v okolí Masarykova nádraží by odpadl. Normální vozová frekvence dá se snáze ovládnouti než frekvence kombinovaná s elektrikou, která je vázána na nastupování a vystupování obecnstva. Přechody na křižovatkách staly by se pro pěší bezpečnější, nehledě k tomu, že by bylo možno všude podejít křižovatku stanicí elektrické dráhy, jako je tomu na příklad v Londýně u Banky nebo na Piccadilly Circus. Přirozeně, že tento projekt není levný — ale je levnější ve svém celém komplexu otázek, které řeší, než kterýkoli projekt jiný. Je pravda, že by stačilo odstraniti z vnitřní Prahy elektriky. Ale pak bychom se nevyhnuli kombinování dopravy elektrické s autobusovou, obtížnému přesezení, nehledě k tomu, že by se vnitřní město brzy místo dnešního přeplnění elektrickými přeplnilo autobusy. Tak bychom se octli tam, kde jsme dnes, a doprava středem města by byla stejně pomalá, nehledě k tomu, že by se ještě zdržela přestupováním.

Budeme vděční, jestliže k tomuto námětu naši odborníci zaujmou stanovisko.

Jan Pelikán, tajemník Československé obce sokolské:
Sokolstvo, jeho skutečný stav a obtíže.

28. Sokolský kroj.

V poslední době byl uveden do veřejných rozprav i sokolský kroj. Vyskytl se též kritik, který obrátným, duchaplným žonglérstvím slov dovedl udělat paralelu mezi sokolskou myšlenkou, praxí a vysokými botami. To je ovšem lehčí, než sednout ke knize a přečíst si vývoj kroje a pochopit zdroj, z něhož prýští láska širokých vrstev k němu a obava, aby nebyl něčím znešvařen nebo zmodernisován.

Sokolský kroj není nějakou vědomou symbolisací sokolských myšlenek. Vyvíjel se sice dosti rychle, ale celkem nahodile z prvků, jež byly po ruce v době jeho vzniku. Je dnes odkazem dob minulých, ale ku podivu, když si DJ a Orlové po převratu pořizovali nové vlastní kroje, byl i jim nepopíratelným vzorem. Jak to? Proč? Protože splynul úzce s celým vývojem sokolského tělocviku, protože je v cizině znám jako kroj československých Sokolů, či chcete-li československých tělocvičných spolků, které tu mají dobrý zvuk pro svoji dobrou a poctivou tělocvičnou práci.

Zkuste, prosím, nosit do společnosti místo bílé košile jágrovku a uvidíte! Vzbuří se kdekdo a přece by byla jágrovka i k fraku jistě pohodlnější. Tak je to i se sokolskými vysokými botami. Není sporu o tom, že by byly dlouhé kalhoty a obyčejné boty pohodlnější. Ještě pohodlnější, zejména v létě, by bylo chodit bos, ale kroj sokolský, jak je dnes, se již vžil tak, že lze mluvit jen

Přítomnost

o podružných, nepatrných změnách, nebo o zavedení — velmi pomalém — nějakého třetího, turistického, jednotného oděvu, který by snad tvořil zvolna přechod ke změně. Jiné cesty není, i když ty vysoké boty a právě jen ony budou strašit sebe více v hlavách kritiků Sokolstva.

Jinou otázkou je kraj žen. O tom se nediskutuje a právě ta diskuse by byla na místě, protože se vyvíjí a vlastně rodí. Kdo však se odváží prakticky, vážně a odborně řešit uniformitu žen? To je problém nad problémy, protože se zdá, že je stejně účelný, jako by byla uniformita květin, jimž jsou ženy tolik podobny nejen svým vnějším, ale i vnitřním ustrojením a osudem.

Páni kritici — hic Rhodus — hic salta!

29. Otázky organizační a vůdcovské.

Mnohem vážnější jsou ovšem otázky organizační a vůdcovské. Sokolská organizace vzrostla do takové šířky i hloubky, že dnes vyžaduje jen prosté spolkové vedení Sokolstva mnoho odborné práce a péče. Kde však najít tolik pracovníků, potřebných k evidenci o členstvu, k vyřizování korespondence, k vedení pokladny, účtů, inventáře, hospodářství, bezpečných téměř pracovních odborů, výdělečných podniků a jiných zřízení i opatření, když je práce v Sokole dobrovolná a nehonorovaná? Kde jsou odborně vzděláni vedoucí mládeže i dospělých? Kolik hodin času věnují zdarma Sokolu, zatím co jejich druhové mimo Sokol buď odpočívají nebo si přivydělávají? A čeho se jim za to dostane? Výtky, že to nebo ono neudělali dobře či včas. Bič dozoru a veřejné kontroly

sviští nad nimi a kritikové domácí i cizí velkopansky se ušklebuji, že to nebo ono není dokonalé.

Co nevidět zaklepe ještě i na dveře sokoloven nouze o činovníky. Odtud plyne také udržování starých pracovníků, třeba za cenu ideových ústupků, pokud možno nejdéle v činnosti, protože vyvstává těžká otázka: „Kdo za ně?“

Nejinak je tomu i v župách i v ČOS. Při tom sluší uvážit, že ne každý činovník je také skutečně vůdcem, ba, že se obvykle rozený vůdce dává těžko vázat k nějakému psaní legitimací nebo k rovnání kartotéky členstva.

Tím se stává, že rozhodující činovníci a vůdci stávají opodál, nebo alespoň nejsou na odpovědných místech. Ale zda se neodpovědný vůdce snadno nestává demagem a svůdcem?

Proto je dnes problém činovnícký a vůdcovský v Sokolstvu velmi vážným problémem, jehož vážnost se stupňuje každým odchodem staršího pracovníka. Jsou jednoty, které jaksí nepřímo a tajně, ale přece jen se snaží si pomáhati buď pomocnými silami, zaměstnanými veřejně ve službách jednoty, jimž vlastně svěřují mnohou úlohu činovníckou, nebo že honorují výlohy činovníků včetně ztráty času. To jsou zjevy velmi vážné, byť ještě u nás téměř ojedinělé (v jiných spolicích již častější). Je to problém, jehož řešení se neodvratně blíží. S ním se blíží i velmi vážné nebezpečí zbyrokratisování Sokolstva, jež by nutně bylo scestím, ne-li hrozbou jeho velkolepé organizace. Nárek na materialism doby nepomůže, když se nenajde člověk, který by materialismu čelil vlastní obětavou a nezištnou prací.

30. Obecná statistika a statistika cvičebních poměrů.

ROK		1910	1911	1912	1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
ŽUPY		37	38	38	38	53	53	53	53	53	53	53	53	53
Sdru- ženo	jednot	916	999	1.091	1.182	1.982	2.239	2.435	2.584	2.649	2.693	2.733	2.774	2.802
	poboček	29	54	65	97	647	734	645	536	486	441	398	362	316
	celkem	945	1.053	1.156	1.279	2.629	2.973	3.080	3.120	3.135	3.134	3.131	3.136	3.118
Člen- stvo	muži	80.492	89.229	98.494	106.158	230.608	254.276	257.623	252.741	245.752	243.526	244.992	246.786	248.812
	ženy	14.585	17.148	20.689	21.939	99.265	108.421	104.768	99.918	93.312	91.803	94.879	96.042	97.498
	celkem	95.077	106.377	119.183	128.097	329.873	366.697	362.391	350.659	339.064	335.329	339.871	342.828	346.310
Dorost	dorostenci	10.982	12.154	13.554	15.273	42.346	46.696	42.966	42.527	38.599	37.125	34.940	35.208	33.447
	dorostenky	—	1.324	2.735	4.752	34.910	39.630	37.424	36.487	33.862	33.281	32.330	33.561	32.858
	celkem	10.982	13.478	16.289	20.025	77.256	86.326	80.390	79.014	72.461	70.406	67.270	68.769	66.305
Žactvo	žáci	15.527	17.363	18.661	25.789	74.558	67.071	82.824	82.402	70.899	66.572	64.411	68.117	74.209
	žákyně	11.089	12.268	14.127	20.411	80.964	73.430	91.605	90.828	79.875	76.559	74.856	78.945	85.175
	celkem	26.616	29.631	32.788	46.200	155.522	140.501	174.429	173.230	150.744	143.131	139.267	147.062	159.384
Celkem všech		132.675	149.486	168.260	194.322	562.657	593.524	617.210	603.903	562.299	548.866	546.408	558.659	661.427
Tělo- cvičný	vlastní	126	130	138	142	205	—	405	—	522	592	670	727	780
	školní	193	218	231	244	566	—	543	—	569	551	535	537	512
	v hostincích	520	610	681	791	1.642	—	1.858	—	1.710	1.721	1.669	1.622	1.572
	různé	98	98	97	101	161	—	178	—	211	185	167	155	149
	bez tělocvičny	6	5	6	—	25	—	128	—	164	128	129	156	144
Letní cvi- ště	vlastní	2	1	1	5	5	—	519	—	1.088	1.220	1.307	1.297	1.393
	cizí	—	—	2	—	131	—	1.339	—	961	978	935	974	882
	bez cvičiště	—	—	—	—	—	—	1.222	—	1.101	948	892	977	864
Cvičící	muži	18.759	20.647	22.839	24.670	47.192	—	52.349	—	47.243	47.010	48.042	46.789	45.321
	ženy	7.046	8.070	9.520	9.697	43.536	—	30.855	—	25.799	26.137	27.474	27.846	28.335
	celkem	25.805	28.717	32.359	34.637	81.728	—	83.204	—	73.042	73.147	75.516	74.635	73.656
Cviči- telské sborny	muži	5.256	5.665	6.100	6.845	12.542	—	15.739	—	13.232	13.106	13.765	13.348	12.983
	s cvič. zkouš.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.175	—	—
	s cvič. škol.	—	—	—	951	3.144	—	3.895	—	—	—	4.572	—	—
	ženy	1.334	1.628	2.134	2.619	8.690	—	10.586	—	8.361	8.245	8.756	8.511	8.857
	s cvič. zkouš.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.551	—	—
s cvič. škol.	—	—	—	496	1.836	—	2.415	—	—	—	2.555	—	—	

Stat. tabulky sestavil J. Schubert, úř. St. odb. ČOS.

Doba sama přináší tyto obtíže. Přinášejí je i rostoucí požadavky organizační a potřeba větší specialisace a hlubšího odborného vzdělání.

Dnes se tyto věci ještě v Sokole neřeší; ani se o nich ještě nemluví. Tuší se jen jejich příští, ale „předčít musí, kdo chce vůdcem být“ a věst, „znamená předvídat“. Tady je tedy zase kus problému, sokolského i dobového, tady je třeba rady a pomoci. Skoro by se chtělo říci, že by se mnohé oddálo a spravilo, kdyby si tak mnohý kritik vysoukal rukávy a šel zkusit, jak to vypadá, když se musí dělat a přijímat kritika — bez zášti v srdci a s pochopením vlastní nedokonalosti.

Než se dnes stane některý Sokol cvičitelem, musí projít dvě školy (pro nové členy a cvičitelskou) a musí složit zkoušku. Pak teprve záleží na rozhodnutí sboru, zda ho cvičitelem zvolí. Kolik mladých lidí se odhodlá zdarma k takovéto činnosti? A když pak dosáhne „modré pásky“, zavazuje se, třikrát až čtyřikrát týdně vést družstvo, sám si při tom nezacvičit, dozírat, zlobit se, všude chodit, být první v práci a poslední z ní, účastnit se všech podniků, první na vše přispívat a být tak příkladem.

Nuže a takových lidí má dnes Sokolstvo na 13 tisíc mužů a na 9 tisíc žen, celkem a přesně 21.840!

Vychovávat je, aby sami mohli vychovávat, vést, ovládat, to už by samo bylo dostatečným problémem, ale přičtete k tomu nyní nutnost je obměňovat, nahrazovat, udržovat na výši požadavků stále rostoucích atd. Kde je člověk, který uvědomiv si řádně tyto potřeby, dovedl by říci, že to jde špatně a že je schopen zvýšit tempo této práce?

Kde je člověk, který by to dovedl?

Kde je organizace, která by se mohla v tomto bodě měřit s organizací sokolskou?

Cizinci přicházející do Tyršova domu krouží hlavami a prostě nevěří informacím, že vše, co Sokolstvo má a dělá, má a dělá ze svého a že vše, co dělají sokolští cvičitelé a činovníci, dělají zadarmo a z lásky.

Ke komu? Pro koho? Z lásky k národu a pro myšlenku!

VI. NA KONEC NĚKOLIK ČÍSLIC.

30.

Viz tabulku „Obecná statistika“ na předcházející straně.

31. Některé závěry z této statistiky.

Nechci již dlouho zdržovat, ale přece jest upozornit na některá čísla zvláště pozoruhodná.

V roce 1913 mělo 1/2% jednot cvičiště a 13% jednot vlastní tělocvičny. Jedno cvičiště připadalo na 64.048 členů, jedna tělocvična pak na 902. V roce 1927 mělo 47% jednot vlastní cvičiště a 65% jednot cvičiště vůbec. Na jedno vlastní cvičiště připadalo 249 členů, na cvičiště vůbec 151; tělocvičnu mělo 21% jednot; jedna připadla na 472 členů přes obrovský vzrůst počtu členstva i jednot. To snad stačí!

Ale dále: v roce 1913 bylo 27% cvičících, v roce 1927 jich bylo 22%. Je to jen důsledek vzrůstu počtu členů?

Počet závodníků vzrostl absolutně i poměrně, počet cvičenců poměrně klesl přes velký absolutní vzrůst. Proč?

To jsou otázky hodné diskuse!

32. Statistika vzdělávací činnosti.

Druh vzdělávacích podniků	Počet podniků u členstva, dorostu a žactva dohromady				
	r. 1925	r. 1926	r. 1927	r. 1928	r. 1929
Proslovy	67.077	74.102	75.750	75.444	71.343
Přednášky	17.702	16.444	14.158	14.025	12.800
Besedy	4.902	4.782	4.510	4.593	4.249
Rozhovory	5.252	5.090	4.453	4.302	4.846
Vycházky	6.821	5.086	6.359	6.600	6.832
Divadla	9.864	9.391	8.826	8.906	8.955
Loutková divadla	3.424	3.356	4.090	4.784	5.122
Koncerty	1.251	1.149	993	1.160	957
Výstavy	114	108	133	123	93
Akademie	1.860	1.632	1.587	1.922	1.723
Vzděl. školy	1.035	1.280	1.304	1.180	1.159
Jiné vzdělávací podniky	4.473	3.534	3.911	4.269	2.964
Úhrnem	123.775	125.954	126.074	127.308	121.043

Porovnáme-li tato čísla mezi sebou, objeví se, že v r. 1929 úhrnná činnost je z pozorovaných 5 let nejmenší. Vývojové tendence u jednotlivých druhů podniků se jeví takto: proslovy do roku 1928 počtem stoupající v roce 1929 značně poklesly; pokles v počtu přednášek od roku 1925 pokračuje stále; rovněž pokles v počtu besed. Počet rozhovorů v posledním roce po stálém klesání náhle dosti značně stoupl. Také počet vycházek stoupl v r. 1929 na číslo v pozorovaném pětiletí největší. Počet divadel klesá do r. 1927, na to stoupá, ale nedosahuje počtu z r. 1925. Počet loutkových divadel zřejmě stoupá. Koncerty, výstavy a akademie jsou celkem řídké podniky, ale vesměs je u nich patrna tendence sestupná. Vzdělávací školy dospěly vrcholu v r. 1927, od té doby počet jich klesá. Počet t. zv. jiných podniků klesá také, ale této skupině velký význam nepřikládáme.

Pozoruhodné je, že ruku v ruce s tímto poklesem jde i pokles návštěvy cvičení. Obě kotví v jednom kořeni: Ve dvouměsíčních loňských mrazech, jež zneemožnily cvičit i přednášet, ba někde vůbec i scházet se, když nebylo lze se dotopit. Malé příčiny — velké následky!

Doslov.

Napsal jsem toho tuším dost a dost, ač mnohé bylo jen nadhozeno, ba skoro odbyto. Nečiním nároku na úplnost hledišť a otázek; o mnohém by se dalo ještě mnohé povědět (o zdravotnictví a j.).

Odevzdávám tento letný a stručný nástin k diskusi všem a jen prosím:

Juste judicate — filii hominum! Suďte pravedlivě, synové lidští!

DOBA ALIDÉ

Franta Kocourek:

Z berlínského deníku.

Před palácem presidenta
Hindenburga.

Před mřížemi Hindenburgova paláce ve Wilhelmstrasse stojí zvědavci od rána do večera. Muži, kteří nemají celkem nic na práci, vážní občané, učedníci někam poslaní. Starší páni, již vodí děti za ruce, zdvínají

významně ukazováček a říkají slavnostním nebo dojatým hlasem:

„Zde bydlí, přebývá, sídlí říšský prezident.“

„Zastavují se tu učitelé a učitelky s dvojstupy svých svěřenců a turisté s rozevřenými průvodci.“

Čekají, až se prezident vrátí z projížďky, z parlamentu. Až přijede vzácná a většinou bezvýznamná návštěva, jejíž fotografie byla již uveřejněna v časopisech. Nebo snad náhodou uvidí ministra, hodlajícího vrátit křeslo, které se bohužel stalo nepohodlným.

Po obou stranách vjezdní brány hlídají strážníci v lakovaných čákách. Malé nádvoříčko je vtisknuto mezi stěny dvou sousedních paláců. Uprostřed kulatý záhon s fialovými květy, kolem cesta vysoko sypaná drobnými oblásky, do nichž se boří noha při každém kroku. Ale k říšskému prezidentovi se pěšky nechodí.

U vchodu do budovy stojí dva vojáci říšské obrany. Široce rozkročení, na hlavě šedé přílby, pušku na rameni, tvář obrácenou kulici, bez hnutí. Zdá se, že nedýchají a rozhodně nemyslí. Ideální vojenské sochy, výmluvné svou střídmostí, schopné vývozu, vhodné ke standardní výrobě, imposantní. Zůstali by tak ztrnulí, kdybyste po nich hodili kamenem?

V každém případě jsem chtěl vědět, zachovávají-li svůj strážní postoj i v hodině duchů, když odejdou diváci a na presidentský dvůr ve Wilhelmstrasse padne přítmí. Ačkoliv to bylo vlastně porušením jejich krásného stylu, přece jsem měl radost, když jsem je zastal jedné noci v nenuceném pohovu, s puškami složenými u nohou. Doufám, že i to je podle služebních předpisů.

Presidentův palác je malá, nenáročná stavba. Je těžko představit si, že se do ní vejde tak veliké důstojenství. Připomíná sídlo miliardáře, který má zálibu v přehnaně skromných věcech, nebo také dům venkovského šlechtice ze starých časů, kdy byly peníze v těsnějším spojení s vkusem.

President Hindenburg v civilu! Působí dojmem venkovana, tvrdého statkáře. Je z těch lidí, kterým dobře padne uniforma, ale nikdy sako nebo žaket, třebaš jej ušil nejlepší krejčí. Jeho hranaté tělo vzdoruje zásadně jakékoliv eleganci. Ostře a jednoduše řezaná tvář je výrazná jako divadelní maska. Malé, bystré oči pronikají, a je v nich silný odstín smutku, který by působil melancholicky, kdyby tu nebyly přísné rysy ve tváři. Pohyby rovné, bez jakékoliv oblosti, energické, náhlé: nikdy se neucílily obratnosti. Ačkoliv je v nich při některých demokratických obřadech paradoxní odstín plachosti, jsou vždy smělé. Jeho těžké ruce, stvořené pro pluh a palcát, sahají jakoby vždy po svém. Muži, který by chtěl být diplomatem, by zkazily kariéru, i kdyby byly pokryty rukavicemi, tak málo jsou schopny tanečního rytmu a uhlazení, již bojují diplomati.

Ve svém tuhém límci s černou kravatou (stejný límec nosí premiér Udržal), s cylindrem, jehož používání je v Německu hroživě rozsáhlé, a v dlouhém císařském kabátě vypadá říšský prezident jako vážný, důstojenstvím obtížený muž, který se těší, až bude moci stáhnout černé šaty a udělat si doma pohodlí. V jeho obřadnosti je cosi smutečného a domáckého. Lidsky jsem ho pochopil nejlépe z filmové mometky: uprostřed rodiny v rodném venkovském stavení, bodrý a přísný otec. Dvorní malíř Arthur Fischer, nejúspěšnější berlínský kýčář, u něhož se ze staré, vžitě povinnosti dávají portretovat všechna veličenstva, šlechtici, generálové a jiné významné osobnosti, zvětšil Hindenburga v tvrdé, úřední posici, s loveckým psem u nohou.

Hindenburg-voják je mi zcela jasný, až do komických

podrobností. President Hindenburg mi je neznámou veličinou počínaje samým zvolením k tomuto nejvyššímu úřadu. Jaká idea rozhodla o jeho vítězství mezi voliči? Več od něho jako presidenta doufali tito nositelé nadpoloviční většiny hlasů? V návrat zlatých předválečných časů? Víra, že stará autorita se osvědčí i v nové situaci? Zvláštní, jak málo mužů je k dispozici v kritických okamžicích národa, jak málo uznávaných vůdců a velkých autorit. Ne málo, jen jeden, obyčejně...

Pro nás, které nutili zpívat rakouskou hymnu, psát loyálně komposice o novém přírůstku císařské rodiny a chodit do junobrany, je tak namáhavé podívat se na presidenta Hindenburga jinými očima, než jako na jednoho z hlavních velitelů světové války zhoubné pro všechny a nikoliv nejméně právě pro Německo.

Je nemožno při pohledu na tohoto muže zapomenout na číslice, které se staly ornamentem na pomníčcích padlých hrdinů, povražděných lidí: 1914—1918. Přes to, že už dnes, 1930, víme, že to s tou vinou na válce není tak jednoduché, jak jsme se v prvních několika letech po válce skalopevně domnívali. Přes to, že ani tentokrát se nepodařilo sevíť skutečnost do klasicky jednoduché pohádky o zlém (německém) Děťřichovi a všech ostatních vzorně šlechtických Fridolínech.

Cítí se Hindenburg odpovědným za statisíce, miliony Němců, kteří, plnice přesně jeho rozkazy, zabíjeli, dokud nebyli zabiti? Vzpomene si na to někdy? A jak? Odpovědi na tyto otázky by mě zajímaly tisíckrát víc, než jeho projevy v novinách a parlamentě. Nebo je tady něco, jak se říká vyššího, co nechává neotřesený pocit vlastní lidské důstojnosti, dává rozřešení i v takových případech a klid pro zcela nový, ještě odpovědnější úřad?

Jaký to byl asi pro Hindenburga úkol, vést šedesátimilionový národ, zasažený následky katastrofální válečné politiky, jejímž význačným představitelem byl on sám?

V den osvobození Německa od zbytků spojenecké okupační armády v Porýní, 1. července 1930, vydal Hindenburg svolání k národu. Bylo psáno trochu jako epištol, hodně jako armádní rozkaz, tónem úměrným pochopitelnému nadšení nad touto událostí, tónem vznesené radosti a zadosťučinění. Vítězní Francouzi a Angličané odešli z území poraženého Německa, líde německý trpěl jsi, byl jsi statečný, ale konečně přišla Tvá hodina. Tobě, ó národe, patří největší dík (koho?). Tebe vzpomínáme v této chvíli a tak dále.

Provolání končilo čtyřmi slovy, nikoli neznámými: „Deutschland, Deutschland über alles!“

Ne právě nejhodnější heslo pro presidenta republiky. Roku 1914 s ním Hindenburg vytáhl do boje pod císařskými prapory — a prohrál. Pod prapory republikánskými nebude mít toto heslo lepší chance.

„Ať žije nové silné Německo, ale už nikdy über alles!“

Chvíli ve velkoměstě.

Je údělem publicisty ptát se a žádat, stejně jako líčit a sugerovat. Není tak těžké specializovat se na otázky (i když jsou obratně položeny) a zůstat dlužen jakoukoliv odpověď, ačkoliv někdy není nic tak záslužného, jako pravá otázka na pravém místě. Také žádat změnu a nápravu patří mezi záslužné činy, ale nesmějí se žádat nemožnosti. I na tom, co žádá člověk, se pozná jeho smysl pro skutečnost.

Nikdo mi nikdy nevymluví, že by v Praze nemohla být řada užitečných věcí právě tak, jako jsou na pří-

klad v Berlíně. Příslušní činitelé, jimiž jsou v tomto případě páni od magistrátu, z ministerstva pošt a telegrafů atd. (jsa tvorem založení protiúřednického, nerozeznávám přesně kompetence), by uvedli serií námitek a mezi nimi nejednu jen zdánlivě reální.

Ze na příklad Praha není Berlín, režie při čtyřech milionech obyvatelstva je daleko menší, než při necelém jednom milionu, naše obecnost není tak vychované jako berlínské a německé vůbec, že nejsou peníze, že jsme samostatní teprve dvanáct let a že to v té republice nejde všechno tak rychle, jak si to každý představuje a tak dále.

Mezi příčinami toho, proč něco u nás nejde vůbec zařadit, nebo proč to nejde rychleji, nebyla ještě nikdy nepodnikavost nebo liknavost povolanych činitelů, jak administrativy, tak výkonných sil, ačkoliv víme, že tady bývá hlavní kámen úrazu. Nikdy jsem nečetl sebeobžalobu některého člena nějaké komise, z níž by vycházela najevo pravda, že totiž diety pohlcují pozoruhodnou a někdy převážnou část peněz, které jsou na podnik k dispozici. Mám tu čest znát v jisté jihočeské stanici nádražní záchod, jehož stavba stála 800 Kč (slovy osm set) a na němž několik komisí od různých kompetentních ředitelství a úřadů vydělalo dietami přes dva tisíce korun. Pro jistotu poznamenávám, že tuto zjištěnou pravdu nehodlám v případě sporu hájit, poněvadž jak známo, by se konec konců dokázalo, že pravdě neodpovídá to, co tvrdím já, nýbrž to, co tvrdí nějaká další komise, k tomuto zvláštnímu účelu sestavená.

Z ciziny vidí tyto věci člověk ostřeji, jasněji a zároveň smířlivěji, protože ho netlačí, a má k nim následkem toho platoničtější poměr.

V Berlíně není všechno prima. Ale jisto je, že se tu rozumějí samozřejmosti velkoměstského života a že nemusíte příliš často vzpomínat na trapné a vleklé následky Bílé hory.

Nebudu psát o věcech, které vyžadují většího nákladu (ačkoliv ani z těch většina není u nás finančně vyloučena), ale jen o několika drobnostech, na které je každý velkoměšťan a světoobčan denně odkázán. Tyto důležité maličkosti se dají instalovat v Praze bez nejmenších překážek, což by nevyvrátil ani nejnvýmluvnější povolany činitel, ať jde o člena správní rady elektrických podniků nebo domácího pána.

Tedy několik „proč by ne“ u nás?:

Proč by nemohly být na tyčích pražských tramvajových stanic připevněny tabulky, kde u jednotlivých čísel trati by byl vyznačen směr a cíl trati s několika význačnými zastávkami? (Jméno stanice, v níž tabulka právě visí, je na berlínských tabulkách červeně podtrženo, směr k cíli označen šipkou). Takovou orientační tabulku najdete v Berlíně na každé důležitější stanici. U nás by mohla být aspoň na křižovatkách trati. Proč zdržovat vyptáváním chodce nebo dopravního strážníka? Ke stylu velkoměsta patří, aby každé zařízení určené veřejné službě bylo samo co nejnvýmluvnější a nepotřebovalo cizího přispění.

Nečetl jsem, jak bylo odůvodněno zavedení přímých lístků vedle lístků přestupních na pražských tramvajích. Nejsem dopravní odborník, ale často dopravovaný pasažér. Se stanoviska pasažéra (a jedině pro pasažéry jsou dopravní prostředky, ne pro blaho pánů ze správní rady) je to zařízení zcela zbytečné nebo při nejmenším přehnaně subtilní. Zde s tím začali také, ale za 3 dny pro neobyčejné komplikace přestali. (Na berlínských tramvajích bylo motivem k zavedení přestupního lístku zdražení jízdného v případě přesedání z tramvaje na

autobus.) Není-li účelem zvláštního přímého lístku na pražských tramvajích nějaké statistické šetření, může jim být jen omezení pohybu pasažéra. Aby mu bylo patřně chytrácky zabráněno přesednout, jakmile se jednou rozhodl pro jízdu přímou. Jak důmyslné! Výsledek je logický: řeknete vždycky mechanicky průvodčímu „přes“, i když právě náhodou jedete ideálně přímo, a tím je věc odbyta. Koho pak v berlínské tramvaji napadne, ptát se na takové věci, podrobovat vás inkvisičnímu výslechu, kde jste nastoupili, kde jste přestoupili a proč jste nepřestoupili až o jednu nebo dvě stanice dál! Berlínští průvodčí jsou přesní, ale nikdy od nich nebudete podezříváni, že jste si při přesedání odskočili něco obstarat, kteréžto pasažérské právo je v Praze bráno v pochybnost.

Proč by nemohly i v pražských veřejných automatech svítit večer žárovky jako v berlínských? Že by se nedaly chránit před odšroubováním právě takovou dráženou mřížkou? Proč by měl být nucen člověk, který si zaplatí svou korunu, škrkat sirkou v automatu ve večerních hodinách, aby viděl na číslo v seznamu, nebo proč by měl chytat paprsky nějakého vzdáleného zdroje světla, provozuje při tom gymnastiku? Že by veřejné telefonní automaty vynášely tak málo, aby nebylo možno opatřit do každého žárovku?

Nepřipadali jste si nikdy v takovém automatu jako v sevření železné panny? Nemůžete se tam otočit, pohnout — nemluví o lidech vynikajícího rozsahu — tak málo je tam místa. Ale ovšem neschází tu nápis upozorňující, že vstup dvěma osobám současně se zapovídá. Proč by i pražské telefonní automaty nemohly být tak prostorné jako berlínské, které vás netlačí přepážkou do boků ani dvířky do zad? Vedle žárovky je tu dokonce i popelníček.

A ještě ke všemu jsou lacinější než u nás, ačkoliv je v Německu citelně draž. Rozhovor stojí 10 feniků, což je 80 haléřů a znamená to při srovnání kupní hodnoty peněz sumu o polovinu menší, než je naše koruna. Pravda, je to jen jeden hovor o druhý se musí platit znovu, máte však za to jisté, že dostanete spojení, když peněz vhodíte, a když spojení není, vypadne zpět, jako je to již i v Praze u některých kavárenských automatických aparátů.

U nás je telefon stále ještě luxus, zatím co v Berlíně je již samozřejmostí pro každého, kdo jen trochu něco dělá. Naše veřejné automaty vydělávají slušně. Ale koruna je pro mnohé lidi velký peněz. Chcete-li se přesvědčiti o této nepravděpodobnosti, jděte se jednou podívat na Václavské náměstí, jak mnoho je těch, kdo čekají u Baťova bezplatného telefonu, až na ně dojde řada.

Proč by nemohly být na našich poštovních úřadech automaty na poštovní známky a korespondenční lístky, jako jsou v Berlíně na všech úřadech a nádražích? Jako by nebylo zbytečno ztrácet čas čekáním u okénka s nápisem „Prodej poštovních známek“. Na pražské hlavní poště jsou taková okénka dvě, následkem čehož je tam někdy značný nával. Stroje vyhovují distribuci stejně přesně, jako dvě slečny. Aspoň u běžných druhů známek, korunových, šedesáti, padesáti, dvacetí a deseti-haléřových a korespondenčních lístků.

Nevíte někdy, není-li váš dopis těžší, než 20 gramů (zvláště se to stává těm, kdo mají něco společného s novinami). Proč byste s tím chodili prosebně k okénku, když tady může být k veřejné dispozici listovní váha, jako na každém berlínském poštovním úřadě?

Vedle dvojjákové váhy na dopisy, tiskopisy i balíčky

Prítomnost

je tu i normální váha zatížená dvaceti gramovým závažím. Spěcháte, nemusíte se ani zdržovat přihlížením na stupnici, hodíte dopis na vážku a hned vidíte, na čem jste.

Jsou to takové významné maličkosti, podle nichž poznáte velkoměsto, t. j. organismus, v němž je vedoucí snaha zjednodušit, urychlit a usnadnit techniku všeobecně nutných akcí. Souhrn takových maličkostí dává životu rychlejší tempo bez nároků na nervy, dává člověku příjemný pocit, že se na něho myslí a že je oň postaráno. U nás to někdy působí opačným dojmem: jako by šlo o to, jak to udělat, aby byl pro stranu nějaký úkon nepohodlný, někdy až důmyslně složitý a pokud možno ne rychlý.

Stalo se vám někdy v Praze, aby vám došel obyčejný dopis téhož dne, kdy byl podán? Já to štěstí dosud nezažil, za to se mně však stalo několikrát, že jsem dopis z Prahy do Prahy poslaný dostal až třetí den. Jak to ti lidé dělají, je otázka pro Hanussena. Je jisté umění, dodržet takové slavnostní tempo. V Berlíně pošta nemiluje originalitu. Dopis odeslaný do půlnoci jednoho dne máte k snídání druhého dne. Dopis hozený ráno máte v nejhorším případě k večeři, ale spíše jej dostanete k svačině, a stalo se mi, že jsem dopis odeslaný ráno dostal už polední poštou. Taková překvapení si dá člověk rád líbit.

Proč na tabulkách domovních čísel není šipka, ukazující směr, kterým čísla stoupají? Nebo je opravdu nezbytné chodit vždy k sousednímu domu, abychom zjistili (jak to obyčejně bývá), že se musíme vrátit a hledat opačným směrem?

Kromě toho je na každém berlínském nároží tyč s označením domovních čísel, která jsou zahrnuta v tom bloku. Na příklad: Rauchstrasse 1—12. Obojí usnadňuje orientaci chodcům, i těm, kdo hledají z nějakého vozidla. A večer je na čísla vidět.

Naši páni domácí jsou živel pověstně konservativní a mění se v zavilé nepřátele jakéhokoliv pokroku, jakmile jde jen trochu o jejich kapsu. Co však vážného by mohli namítat proti zařízení, kterého se už dávno užívá ve většině berlínských domů: každý nájemník (má svůj klíč, což u nás není pravidlem z důvodů finančnických, aby totiž nájemníci placením domovníkovi za otevření vzali částečně toto břímě s beder domácího pána) si může na schody posvítit. Zmáčkne jen vypínač a má světlo na celém schodišti až k půdě. Elektrické hodiny odpočítají minutu a potom světlo automaticky shasne.

Jsou ještě jiné dobroty a pohádky velkoměsta, ale ty se nedají přenést hned a bez finančního zatížení, jako těch několik drobností, na něž jsem si vzpomněl, protože jsem jich stále užíval a protože se mně mile dotkly.

Je tu podzemní dráha, rozsáhlá síť autobusů, neméně široká síť tramvají (nikoliv nejrychlejších a s velkými intervaly), jsou tu elektrické okružní vlaky, čisté, krásné, přesné a rychlé jako v městě budoucnosti (pulsují ve tříminutových intervalech), jsou tu předmětské vlaky, které vás za jednoduché berlínské jízdné vyvezou až daleko do lesů a k jezerům, do Wansee nebo do samé blízkosti Mügelsee. —

Ujel vám autobus? Za půl minuty, za minutu je tu jiný. Zmeškali jste vlak? Následující přijede za tři minuty, jiný za pět a jiný nejpozději za deset minut. Není jaksi možno nadávat. A nikdy nečekáte. Na každé z těch malých stanic v okruhu nějakých třiceti kilometrů kolem Berlína dostanete všechno, co si přejete, za zcela

obvyklé, nezvýšené ceny. Noviny, knihy, cigarety, čokoládu, pečivo, sodovku, ovocné šťávy i ovoce. Stačí, vzpomenete-li si na obraz smutné prázdnoty, jaký podává na příklad stanice Malá Chuchle nebo Strašnice, vzdálené čtyři kilometry od Prahy. Nepůsobí na vás dojmem vybrakovaných stanic v pústé divočině?

Nemusíte čekat a nikdy nezmeškáte. Také nečtete nikdy v novinách sebekritiku dopravních podniků, v níž se nadšeně chválí za svou pohotovost, s níž v té a té době hladce dopravily tolik a tolik milionů osob...

Civilní vzpomínky na válku.

Nelze šlapat berlínskou dlažbu a nevzpomenout, že byla jistá válka, ze všech největší a nejkrutější, a že v ní Němci hráli úlohu ne právě nejlepší.

Je to už tak dávno a svět kolem je už tak dokonale jiný, že se vám to někdy nechce ani věřit. Dobře oblečení lidé, zdravím kypící mládež, bohatě zásobené mléčárny a pekařství, kavárny a cukrárny, vylézající bílé prostřenými stolky až na chodníky, oslnivé výklady s předválečným hodnotným zbožím za ceny přístupné, třebaš ne všem, lahůdkářství a jiné luxusní podmínky.

Existenční průměr už má zase slušnou úroveň (desetitisíce berlínských nezaměstnaných stojí zatím stranou a roztroušeny v předměstích, za vyzývavě blahobytným centrem), mírový život běží v nových, ale vyježděných již kolejích, v čistých ulicích s přesnou frekvencí pěti různých typů dopravních prostředků, obrovské továrny běží, úředníci spěchají z moderně zařízených kanceláří do pěkných a prostorných bytů, zřízenci obsluhují obecnost v dobře šitých uniformách ze solidní látky.

Ale nemůžete zapomenout na válku.

Přijde to na vás tak náhle. Jdete, jedete, čtete noviny, mluvíte s lidmi jako každý den, jako byste byli doma, lidé jako lidé, mechanismus velkoměstského života vás obklopuje a míjí ve vysokých obrátkách.

Najednou si na „t o“ vzpomenete a váš pohled se změní, jako by mu někdo vnutil novou perspektivu.

Potkávájíte teď lidi, díváte se na ně s otázkami: Toto jsou Němci, ti obávaní vojáci, postrach Evropy? Toho jsou poslušní poddaní svého císaře, kteří dovedli trpět bez odmluvy za jeho pošetily sen, za ideu, kterou zakončil prezident Hindenburg své provolání k národu v den vyklizení Porýní?! Toto jsou ti, jejichž nejbližší příbuzná a známí padali po tisících na bojišti po a nichž zůstala záplava křížů standardnějších než uniformy a sestavených v příšerné symetrii (neboť je málo co tak obludného jako geometrie vojenských hřbitovů).

Tito mužové na chodníku, v kavárně, tramvaji, divadle a biografu t a m skutečně byli, v pevném přesvědčení, že jejich věc je dobrá a spravedlivá! Co si mysleli tenkrát, když vpadl předvoj německé armády, jejich armády, do Belgie, co opravdu cítili ve dnech prvních úspěchů, jejichž barbarství ohromilo svět?

Byli ve svém celku, tak, jak tu jsou na letní slavnosti v Lunaparku, jak pracují v tisíci kancelářích a ve stu továrnách, byli tenkrát zaraženi nebo nadšeni? Tenkrát při vpádu do Belgie, který svět Německu nezapomene, stejně jako nezapomene Americe Sacca a Vanzettiho?

A jestliže byli ve své většině přivrženci expanse německé říše a jestliže nebojovali jen mechanicky jako automaty nebo ze strachu před trestem (což bývá také příčinou statečnosti), jak působil na tyto lidi těžký konec války, porážka a poníženi před celým světem, jak na ně působilo posledních dvanáct, poválečných let?

Považovali tito lidé porážku a její následky za přirozený trest (jako se na to dívali ve světě mimo nás

Čechů přemnoží jiní), nebo byli spravedlivě rozhořčeni na tak nespravedlivý konec?

S kterým z těchto chodců, sousedů na výletě parníkem nebo protějšku u oběda bych mohl hovořit o takových věcech? Kterému z Berlínaňů bych mohl dát všechny tyto a podobné otázky, aniž bych nebyl považován za antiněmeckého provokatéra? Kdo by to dnes uměl a měl sílu říci zcela upřímně, jak to bylo tenkrát, potom a dnes?

„Nemůžete si představit, co jsme vytrpěli,“ říkají, vzpomínající války, své války. Vypravují o mizerném chlebu, o frontách na cukr, o nemožnosti sehnat kousek masa. „Tady v té ulici jsem stávala na mléko, někdy přes celou noc a ještě jsem často nedostala ani kapku.“ Bída, bída žen, o jejichž bitvách generální štáby nevydávají zprávy a jimž se nestavějí pomníky, ani nezazávají pamětní desky. Bída žen a dětí, těch, kterým je teď patnáct, dvacet let.

Ano, jistě, myslíte si, ale proč? Bylo to třeba?

Na vojenských hrobech už dávno roste tráva a pečlivě ruce pozůstalých je udržují v pořádku, při pravidelných návštěvách a navyklými gesty. Vypadají jako při polní práci, ruce nad hroby a potom pokřívají čelo, ústa, prsa a složí se v modlitbě, zadumání na rozloučenou.

Neměl jsem nikdy odvahu oslavit některou z německých matek, které tu spočinuly v myšlenkách vedle svých synů (a viděl jsem hrob, v němž jich leželo pět, od jedné matky), ani některého z otců, jejichž tváře nad hroby se mi nezdály tak pokorné. Snad bych byl od nich dostal nějaké vysvětlení, které se nenajde v knihách ani novinách.

A snad bych byl více pochopil záhadu tohoto společností uznaného zabíjení, které se mi zdálo nad těmito tichými, kvetoucími a jaksí již usmířenými hroby německých vojáků nesmyslnější a hroznější, než při četbě nejdrásavějšího válečného románu. Nebo je opravdu něco cennějšího než lidský život a hlubšího než lidská bolest?

Zatím však je třeba kamsi jít nebo dokonce spěchat, udělat nějakou práci, zdvihnout se a jít spolu s ostatními, spolu s těmi, na které jsem se chvíli díval jako na vojáky Vilémovy, Ludendorfovy, Hindenburgovy.

Chvilu exotické konfrontace miji, exotické, třebaže tak civilní, z okna restaurace na chodník, z nároží ke skupině náhodných chodců, pohled na řidiče autobusu, strážníka na křižovatce, na koloniální dům v Lützowstrasse, kde je dosud namalováno písmeny německá Samoa a Deutsch West-Afrika.

Už to nejsou Němci vojáci, už jsou to zas bodří tátové, milující děti a pohodlí, Aschnigerovy obědy a pivo, výlety k Wansee nebo do Potsdamu, pilní obchodníci a zruční řemeslníci, novináři, herci a spisovatelé, lidé, které přesně znáš, třebas je vidíš po prvé, kteří pro tebe nejsou záhadou o nic větší, než lidé kdekoli jinde.

N. Melniková-Papoušková.

Západní představy a východní skutečnost.

I.

Když se otázali ruského encyklopedisty a satirika Fonvizina po jeho cestě do Paříže v době veliké revoluce, jaký dojem si odnesl z toho, co tam viděl, odpověděl, že hlavním město Francie připadalo mu jako

ohromný kotel, ve kterém vře a klokotá všeliká nečistota. K takovému úsudku mohly být příčiny politického rázu, ale spíše se ve všem tom skrývají otázky temperamentu a povšechného světového názoru, který určuje stupeň kontroly rozumu nad city a náklonnostmi. V období k případu Fonvizina přichází na mysl anekdota o Gončarovovi. Za plavby na fregatě Pallada rozpoutala se v tropickém pásmu hrozná bouře; Gončarovovi průvodci byli ohromeni úchvatnou podívanou a zavolali jej na palubu, ale autor Oblomova, pohlédnuv na rozbouřeně moře, řekl pouze nespokojeným hlasem: „Taková nestvůrnost, samý nepořádek“ a odešel do své kajuty, kde se klidně zabýval svou prací, neboť houpání na něho nepůsobilo.

Vezmeme-li evropskou historii mravů a literatury za posledního půldruha sta let a dokonce o něco více, vidíme, že mají převahu zjevu rázu právě opačného, že lidé všech kalibrů upadají do nadšení nebo alespoň pokládají za nutné upadat do nadšení při pohledu na tak zvané kolosální zjevy, ať je to válka, revoluce, bouřka nebo horské panorama. Vždyť i olympský Goethe platil středou daň tomuto směru; tato převaha bude ještě významnější, uváží-li se, jaký počet čtenářů měl první a jaký druhý díl Fausta. V porovnání Gončarovových názorů s chováním a názory jeho současníků a kolegů co do pera vynikne jeho osamělost ještě silněji. Vždyť Turgeněv, Dostojevskij, ba i Saltykov-Ščedrin živili se osobně i v tvorbě takovými francouzskými romantiky, jako byli V. Hugo, George Sandová, ba i drobnějšími, jako byli E. Sue a A. Dumas.

Už asi tři léta oslavuje se ve Francii sté výročí romantismu. Bylo by mnohem správnější oslavovat či správněji zaznamenat stoletou a v některých zemích i půldruha stoletou vládu romantických ideí, nezničených přechodnými školami, jako je realistická nebo i naturalistická. Mám při tom na zřeteli nejen literaturu, ale i život, ale literární příklady jsou v daném případě více než názorné, neboť jsou pevně zachyceny na papíře. Čím jiným než jednou z úchylek romantismu byla secesní a poté symbolická literatura na konci minulého století, spojená všemi svými vnitřnostmi s E. A. Poe-em, jehož přímý rodokmen vede k A. Rodcefovi a Walpolovi, to jest k předromantikům. Myslíc vůbec, že otázka otců a dětí, nepřátelství dvou generací a také jednoho zvláštního druhu tragedie, vyvolávaného „probuzením jara“ (takové Wedekindovské otázky nalézáme už u Turgeněva v jeho povídkách) tkví svými kořeny v strašidelném předromantickém románu, kde v zájmu ryze vnějších efektů stávají se oblíbenou postavou necitelní rodiče. Zavírání do sklepení přechází čím blíže k naší době tím více v psychologickou manýru, v nepochopení, v stavění překážek na životní cestě a v ruském románu posledních let v politické rozepře. Mezi Schillerem a Ostrovským vůbec není taková propast, jak se to zdá. Když se stává do popředí erotický moment, zkracuje se vzdálenost ještě více; shody mezi Lewisovým „Mnichem“, Máchovým „Májem“ a „Moskvou“ Andreje Bělého nejsou náhodné, mezi nimi možno překlenout most, lehký sice, ale přece jen most, po němž dojdeme od roku 1796 k letům 1927—1928. Populárnějším odvětvím romantického směru, pronikajícím při tom do nejširších vrstev čtenářstva a zpracovávajícím je, je detektivní román a jeho variant, detektivní film. Za několik posledních let na této stále se rozšiřující cestě romantismu objevil se formálně nový, ale zásadně starý variant — romantizovaná biografie vynikajících lidí všeho druhu. Každá pochvala a dokonce nadměrná pozornost ke kaž-

dému faktu a osobnosti, překvapující svou neobyčejností a vzácností, je s našeho hlediska romantismem, neboť při tom odpadá kvalitativní ocenění, a takový fakt nutno pokládat za škodlivý. Nutno si uvědomit, že nemůže být dvojitý měřítko pro jeden a týž zjev jen proto, že jednou se vyskytá v literatuře a po druhé v životě. Příliš intimní život bratra se sestrou, jejich pohlavní život odsuzuje společnost a pronásleduje zákon, ale k týmž faktům v Byronově „Manfredovi“ a dokonce v každém jeho životopisu je jiné hledisko. Je zřejmo, že tomu v poesii mnoho napomáhá estetické zpracování, neboť estetické zážitky patří do oboru nejryzejšího erosu a tudíž očisťují ve výhni. Kolik čtenářů však je schopno takových zážitků? Nepřikrývá se jimi jako lehkou povrchní morálkou většina, v hloubi duši přesvědčená, že všechno, co se vymyká mezím obyčejnosti, je krásné a svůdné? Jak se takový názor zakořenil a jak je škodlivý, ukázal přímo klasičky Flaubert v *Mme Bovary*, v tomto románu nesprávně pochopeného života a vyplývající z něho nudy. Proto ovšem boj s tímto vlivem nemůže se omezovat na zakazování knih s takovým obsahem, ale musí směřovat k výchově čtenáře a diváka a společně s ním spisovatele a umělce tak, aby si ujasnil, že není všechno neobyčejné hodno obdivu a napodobení, že o faktu a činu nesmí se soudit podle jeho okamžitého efektu, ale i podle dlouhodobého výsledku a pravděpodobných následků. V umění všech odvětví je neveliká, ale zdravá linie, ke které by se mohli připojit umělci, aniž se tak stali netradičními na své cestě.

Při takovém přesunutém chápání nabývá každá událost při přechodu do oblasti obyčejných pojmů stejného odstínu, protože proces se odehrává podvědomě, neodvrhává se dávka povinné romantičnosti a fakt skládající se z reálnosti a dodatečně romantické formy, ve kterou se vlévá, nabývají konkrétnosti jako takové a proto další manipulace odvádějí stále dále od původního východiska. V posledních letech můžeme tento proces pozorovat ve značných rozměrech na faktu ruské revoluce. Tato událost je tak významná svým politickým i sociálním významem, rozebírá se v kulturním a časovém rozpětí v 99 případech nikoli podle podstaty, ale podle východiska z různých vedlejších příčin. Obyčejně nevníká se do toho, co revoluce a komunismus učinily, jaká je jejich integrální podstata, ale chápe se jako něco předem stanoveného a žádoucího, jako pomyslný kontrast k tomu, s čím bojují.

II.

Strašákem, který postavil romantismus, byl měšťák a všechny jeho vlastnosti. Představoval se v županu, pantoflích a noční čapce, tupý, cizí umění a vědě a věčně se třesoucí o svůj život, o rodinu, o majetek. Tento strašák se nejen nerozsypal a nevyvětral za onen úsek času, ale pro mnohé ještě vyrostl, stal se dokonce moudrým, záluďným, vychytralým, neřestným atd., jinými slovy, nabyl nedostávajících se mu ještě vlastností romantických zločinců, zrozených z A. Rothclafa až po V. Huga a všech drobných bulvárních pisálků. Protikladem nebo dokonce hoří, kterou chtí strašit a bít jimi samými postavené strašidlo, je v poslední době zmíněná již ruská revoluce a komunismus. Připomínám, že přes to, že tyto pojmy mají převážně politický a sociální ráz, neužívají se v politice v tomto smyslu, ale vážná politika je věc dosti málo rozšířená, díky své těžkosti a složitosti, a pro většinu lidí je nahrazena svou populární formou (řeči, noviny, dostupné knihy), která

právě manipuluje výše uvedenými pojmy, či správněji slovy.

Jako příklad vezmeme knihu E. Berla „Smrt buržoasní morálky“. E. Berl je zčásti filosof a zčásti sociolog se zřejmým sklonem k socialismu, ale i se zjevně se projevující výbušností, která jej často uvádí do stavu rozzuřeného býka. Ve své první knize „Smrt buržoasního myšlení“ byl mnohem zdrženlivější a vyslovil tam řadu zajímavých myšlenek, ale pak se mu oponovalo, i rozlobil se a začal bít vinné i nevinné. Půjde-li to tak dále, pak v dalších, ohlášených již knihách („Měšťák a láska“, „Smrt buržoasní politiky“) bude se vyjadřovat jen silnými slovy. Mezi prvním a druhým svazkem vyznačily se zjevné protimluvy. Tak na začátku říkal zcela správně, že nové a pokrokové umění je dělnické mase nedostupné, že se jím živí buržoasie, mající jemný cit, a že postavení umělce, spějíciho ke komunismu, je beznadějně; nyní tvrdí, že buržoa kašle na umění a rozhořčení nad rozbořením remešské katedrály jen předstírá. Tak kultura je jen prostředkem k vyvýšení se nad lidem. „Kultura mu slouží jako přechod k aristokracii a vzdálení od lidu. A skutečně prostřednictvím kultury dosahuje úctyhodné pradávnosti šlechtice. Nepochází od římského prokurátora jako princ de Pont, kdo však je skutečným dědicem Říma? Ten, jehož předek byl konsulem, či ten, kdo dovedl obnovit texty Tita Livia?“ (41. str.) Můžeme směle říci, že ovšem ten druhý, ale ještě dodáme, že kulturou se nemůže obchodovat jako sardinkami, že se jí nelze přikrývat jako koupenními šaty a že nejen ten, kdo obnovuje starý text, ale i ten, kdo si jej přečetl třeba jen jednou ve škole, přičleňuje se ke kultuře. Nejde o to, že čtoucí se vyvyšuje nad lid, ale o to nešťastí, že existují statisíce a miliony lidí, kterým jméno Tita Livia nic neříká. Ti, kdo překážejí masám, aby vzaly chléb, který jim patří, mají přece jen menší vinu než ti, kteří říkají, že nepotřebují znát to či ono, protože to jsou aristokratické nebo buržoasní výmysly. „Kultura sblíží měšťáka s aristokracií a staví jej do protivy k proletariátu“ (str. 44.) a o několik stránek dále už přichází plný závěr: „Mezi kulturou, dědictvím, znakem dědičnosti a proletariátem, masou vyděděných nemůže být smíření. Kultura je systém hodnot, směřujících proti proletariátu, a zůstane vždy takovou. Můžeme ji rozbít. Můžeme se jí zříci. Nemůžeme ji změnit. Nemůžeme učinit, aby přestala být dlouhou řadou aristokratických hodnot, podporovaných aristokracií a privilegovaných jejím prostřednictvím. Nic jiného neznamená.“ (str. 54.)

Tato cesta je velmi široká a dlouhá, po ní se může dospět až k zavrhování gramotnosti, k nutnosti chodit po čtyřech ve jménu všeobecné rovnosti. Je divné jen, že tací páni, jako je Berl, připouštějí velmi snadno protiklad své vlastní osobnosti, která životem, myšlenkovými metodami, ba i prostým psaním knih blíží se přece jen více kulturním lidem než oněm proletářům, o kterých mluví dědictví, a snad to ještě romantické, tupé útočení na strašidlo buržoasie, postavené jim samým, vedou k takovým absurdům, jejichž vyvrcholení nalézáme na dalších stránkách: „Nemám rád lidi, kteří volají: ať žije rozum. Končí vždy tím, že volají: ať žijí peníze, že ve jménu rozumu hájí kast a privilegii. To je linie, na které se musí vésti revoluční ataka. V tom je Lenin. V tom je Marx.“ (125). A tak jsme dospěli k obyčejnému konci — ke komunismu jako ideálu a prostředku proti všem nemocem a k Leninovi. V té chvíli se začíná opačný proces; při slově revoluce a SSSR připisuje se ke každému zjevu plus a všechno, o čem se sní, co by se chtělo

vidieť, naléza sa v té zemi, o jejímž životě nevědí nic téměř konkrétního. Zapomínajú na odpovednosť, ktorou nese každé vytišténé slovo, Berl praví: „SSSR, asiatské ríše a Musulmani všímajú si mnohem méně hrdinů. Eisenstein točí filmy bez hrdinů. A Lenin překvapuje buržoasní životopisce tím, že není hrdina.“ (68 str.) Toto tvrzení je od základu falešné, neboť už po třináct let se v Rusku nedělá nic jiného, než že se vynalézají hrdinové, k obyčejnému hrdinovi tam přidali rudého hrdinu, hrdinu práce, „hrdinu chrabré dalnovýchodní rudopraporové Rudé armády“ a Bůh ví, jaké ještě hrdiny. Z Lenina a nyní ze Stalina, ze samotného proletariátu udělali bůžky, kterým se klaní, kteří rostou na cizí účet a skřípou bojovné zuby, ujišťující, že je všichni urážejí. Nakonec si také soudruh Kiršon, který na první rozběh prohlásil, že „v tomto oboru (censuře) jsou naši soudruzi příliš liberální, příliš měkkí, neoceňují dostatečně vlivu nepřátelské literatury, chovají se k věcem toho druhu příliš lehce. To je toho! tamhle někdo něco napsal, jakýpak to má význam? Glavlit (hlavní literární úřad, provádějící literární cenzuru) propustí někdy takovou literaturu, jaká nemá místa v naší zemi v době zostreňeného třídního boje. Komunista, pracovník Glavlitu, který propustil tuto knihu (Dialektika Mifa-Le-seva), motivoval její povolení tím, že je to odvětví filozofické myšlenky. A já myslím, že by nám nevadilo stavět za takové odvětví ke zdi (v originále slovní hříčka — za podobnyje ottenki, stavít ke stěnke). Musíme proti buržoasní ideologii přejít stejně jako na všech frontách k rozhodné ofensivě a nemilosrdně likvidovat buržoasní ideologii.“ Berl obviňuje buržoasní, to jest celou evropskou společnost z humanismu, kterého prý se používá proti masám. Může být se sověty spokojen, u těch není ani stínu takového škodlivého směru, a kdyby se náhodou přece objevil, zlikvidovali by jej tím, že by jej postavili ke zdi. Ale škodlivým pro proletariát (to jest takovým, který vede k myšlenkám odporujícím komunistickému programu) a tudíž podléhajícím pronásledování jsou nejen některé knihy a politické a sociální názory, ale i prosté a politické, lidské. V téže řeči najdeme: „Ne, musíme říci, že nyní více než kdykoli jindy nutno klást na všechny vrstvy sovětských spisovatelů požadavek politické pevnosti a důslednosti (vydržanosti).“ Opravdu, Bůh ví, čím se zabývají páni spisovatelé, jaké jsou jejich zájmy a co podávají čtenáři. „Mnozí z nich (to jest spisovatelů) uzavírají se jako dříve do kruhu osobních zážitků. Jejich tématika je daleka současnosti. Někteří se zabývají historickým románem, někteří popisem literárního prostředí a podobně. Oč jde? Proč v jejich dílech nenalézáme odrazu současnosti? ... A aby život nezarachotil mimo ně jako rychle se ženoucí vlak, vyzýváme je, aby jeli na místa a pohlédli na převelíké události, které se dějí každého dne a hodiny kolem dokola. Musí pochopit, že žijeme v podivuhodné

době. Obklopen stěnou nepřátel, přemáhá je zuřivý odpor nepřítelů uvnitř Svazu, proletariát vytváří doslovně před našimi očima novou zemi“ (celá řeč Kiršoba vyšla v Izvěstích z 8. července 1930). Zatím, aby spisovatelé pochopili, že žijí v podivuhodné době, nechali je 1. máje defilovat v jejich organisacích před tribunou, na které seděla vláda. Podle zprávy Litěruturnej Gazety zpívali dokonce cosi na způsob hymny:

„Naše oružje, naše oružje ně ružje,
naše oružje, naše oružje péro...“

(Naši zbrani, naši zbrani není puška,
naši zbrani, naši zbrani je péro...)

Ale řeč soudr. Kiršoba je patrně poslední tečkou nad i, dovršující a formulující určitou náladu. Co to je, o tom můžeme soudit podle provolání, otištěného v Izvěstích z 24. června t. r. Provolání je podepsáno také spisovatelí, kteří však zřejmě znají svou ocelovou věrnost k proletariátu a také sílu vlastního slova řečeného pěkně nahlas. Je v tom provolání a zároveň cosi jako rozkaz. Pohlédme, co vše chtějí od těch spisovatelů:

„Dělnická třída sovětského svazu pod vedením bolševické strany buduje socialismus. Země se přetváří, mění se lidské vzájemné vztahy, vytváří se nový způsob života. Dožívají svůj prokletý věk staré, ponižující, člověka nedůstojné formy práce. Nedávno ještě zaostalá, zatemnělá země stala se praporem nového světa, proporem socialismu. U tohoto praporu stojí jako neusínající hlídka bdělá stráž — Rudá armáda. O nynější armádě, pod jejíž spolehlivou ochranou plní dělnická třída plán velikých prací, nutno vyprávět všem pracujícím naší země a všem našim zahraničním přátelům. Naši spisovatelé musí se postavit blíže k armádě. To je zvláště nutno vzhledem k rostoucímu nebezpečí útoku na SSSR. Imperialisté se ozbrojují, rozmnožují vyhlazovací prostředky, horečně se připravují k válce.“ Nyní už je zřejmo, že spisovatelé musí se zabývat tím, že musí vtluokat širokým masám do hlavy, že Evropa jen čeká na chvíli, aby se vrhla na sověty a uvrhla všechny do nějakého legendárního otroctví. Ale spisovatelé jsou buď lhotejní k tomuto tématu nebo prostě nechápou jeho významu a proto „vojenská negramotnost spisovatelské masy musí být zlikvidována. K tomu je třeba: vytvořit spisovatelské brigády k jízdám do vojenských táborů, pro letní dobu učinit pokus se založením zvláštního spisovatelského vojenského tábora, provést řadu vojenských her, které by daly spisovatelům elementární vojensko-politickou průpravu a pomohly by jim pochopit ráz a zvláštnosti moderní války“. A jako resumé těchto několik řádek: „Navrhujeme, aby se založilo sdružení spisovatelů Rudé armády, kam vstoupí všichni spisovatelé, kteří vytvořili a tvoří díla na pomoc obraně.“

My sami můžeme to shrnout jako pokus zmilitarisovat poslední skupiny, pokoušející se mít vlastní myšlenku. — Kolchozy byly variantou arakčejevských vojenských kolonií, vojenské spisovatelské brigády upevňují myšlenku, kterou kdysi vyslovil ignorantský a reakční spisovatel Kukulnik: „Když se mi nařídí, budu porodní bábou.“ Přicházejí na mysl i jiné reminiscence, a to předválečné Německo, kde se pokoušeli zmilitarisovat všechny až na profesory, studenty a spisovatele, a o kterém se s tak falešným pathosem a rozhořčením mluví v SSSR, jako o nějakém buržoasním a aristokratickém hadu.

Taková jsou prostá fakta v jejich vzájemném srovnání. Tím hůře pro fakta, řeknou mnozí, opakující slova filosofova. Ano, ovšem, ale hůře i pro národ, u kterého se uplatňují, hůře pro Evropu, kde se hlásají v mlhavé formě, využívající navykklého myšlení mas.

III.

Když jsme se zastavili u kultury, není zbytečné ukázat, co se děje ve skutečnosti v tomto oboru v soudobém Rusku. Na nedávném XVI. sjezdu komunistické strany mluvil se o postavení a úkolech sovětské literatury. Toto téma vybral si také soudruh Kiršon, který na první rozběh prohlásil, že „v tomto oboru (censuře) jsou naši soudruzi příliš liberální, příliš měkkí, neoceňují dostatečně vlivu nepřátelské literatury, chovají se k věcem toho druhu příliš lehce. To je toho! tamhle někdo něco napsal, jakýpak to má význam? Glavlit (hlavní literární úřad, provádějící literární cenzuru) propustí někdy takovou literaturu, jaká nemá místa v naší zemi v době zostreňeného třídního boje. Komunista, pracovník Glavlitu, který propustil tuto knihu (Dialektika Mifa-Le-seva), motivoval její povolení tím, že je to odvětví filozofické myšlenky. A já myslím, že by nám nevadilo stavět za takové odvětví ke zdi (v originále slovní hříčka — za podobnyje ottenki, stavít ke stěnke). Musíme proti buržoasní ideologii přejít stejně jako na všech frontách k rozhodné ofensivě a nemilosrdně likvidovat buržoasní ideologii.“ Berl obviňuje buržoasní, to jest celou evropskou společnost z humanismu, kterého prý se používá proti masám. Může být se sověty spokojen, u těch není ani stínu takového škodlivého směru, a kdyby se náhodou přece objevil, zlikvidovali by jej tím, že by jej postavili ke zdi. Ale škodlivým pro proletariát (to jest takovým, který vede k myšlenkám odporujícím komunistickému programu) a tudíž podléhajícím pronásledování jsou nejen některé knihy a politické a sociální názory, ale i prosté a politické, lidské. V téže řeči najdeme: „Ne, musíme říci, že nyní více než kdykoli jindy nutno klást na všechny vrstvy sovětských spisovatelů požadavek politické pevnosti a důslednosti (vydržanosti).“ Opravdu, Bůh ví, čím se zabývají páni spisovatelé, jaké jsou jejich zájmy a co podávají čtenáři. „Mnozí z nich (to jest spisovatelů) uzavírají se jako dříve do kruhu osobních zážitků. Jejich tématika je daleka současnosti. Někteří se zabývají historickým románem, někteří popisem literárního prostředí a podobně. Oč jde? Proč v jejich dílech nenalézáme odrazu současnosti? ... A aby život nezarachotil mimo ně jako rychle se ženoucí vlak, vyzýváme je, aby jeli na místa a pohlédli na převelíké události, které se dějí každého dne a hodiny kolem dokola. Musí pochopit, že žijeme v podivuhodné

D O P I S Y

Osvěta na venkově.

I.

V posledním čísle „Prítomnosti“ napsal p. Krause článek o situaci osvěty na malých městech. Uvědomuje si, že výsledky osvětové či lépe lidovýchovné práce jsou tak nepatrné a ubohé, že začínáme se právem ptát po účelu celé té práce. Ještě poznámku! Pan Krause věří knihovně. Ale knihovny, to je tatáž situace, a mám za to, že příčiny jsou stejné a tkvějí hlouběji, nežli se zdá. Pokusím se zachytit v tomto článku, kde asi je máme hledat.

Celá naše lidovýchovná práce má u nás starou tradici někde až od obrození. Bylo nutno lidi naučit znát jazyk a dějiny; osvěta pomáhala probouzet národ jazykově a budila jeho národní sebevědomí. Tato tendence obrozenecká prochází celou naší lidovýchovou až do světové války. Osvěta, to byla práce budit lid k národnímu uvědomení. To byla práce tisíce českých lidí drobných, práce propagační, kde lid byl předmětem, který se měl získat pro národní ideál. Divadla a přednášky se dělaly zdarma, předmětem byl lid v nejšířších vrstvách (převážně jen ten) a přednášeli dělali to z vlasteneckví a pro vlasteneckví. To vytvořilo v lidech přesvědčení, že osvětová práce má být zadarmo a že jaksi už vykonali lidé dost, když si šli poslechnout toho či onoho pana profesora. Pokud tyto přednášky nepůsobily na vlastenecký cit, byly čistě poučné, teoreticky poučné a nebudily v lidech konkrétní podněty pro činy, což je hlavní účel lidovýchovy.

Toto ovzduší teoretické osvěty, kterou dělal nadšený učitel nebo profesor v zakoupené hospodě zdarma lidem, kteří cítili, že se jaksi obětují, když na ty přednášky chodí, přeneslo se převážně do naší popřevratové doby. Poněvadž však vlastenecké nadšení ve vlastním státě dostalo konkrétnější úkoly sociální a kulturní, nežli mělo v minulosti, kde převážně burcovalo vlastenecky vlašné, měla také celá lidová výchova změnit své metody i ducha a být v prvé řadě lidovou výchovou, kterou v minulosti nebyla v plném rozsahu. Jestliže dnes jsme v hluboké krizi lidovýchovy, toho je vinou tato okolnost. Úkoly lidovýchovy dneška nedají se zdolat primitivními metodami a duchem předválečné vlastenecké propagandy.

Konkrétně je to takový obrázek: Město o 20.000 obyvatelů dělá lidovýchovnou činnost přednáškami, na které chodí 45 lidí v nejlepší případě. A toto číslo se pokládá v dnešní „materialistické“ době za úspěch.

Jaké jsou příčiny této situace a fiaska lidovýchovy? Příčin je mnoho a různé povahy. Jsou asi tyto:

1. Nedostatek peněz a místností.
2. Nedostatek lidí ochotných k práci.
3. Nedostatek lidí ochotných k práci.
4. Nedostatek organizačního ústředí ve městě a technické organizace vůbec.
5. Nedostatek plánu u lidovýchovné práce.
6. Pověra v účinnost přednášek.
7. Blud o tom, že lidovýchova je poučování.
8. Objektivnost lidovýchovy jako nedostatek duchovní síly.
9. Nejasnost o konečných cílech duchovního poslání lidovýchovy.

O prvních dvou nedostatcích se nebudu šířit. Ty jsou jasné a všichni je znají a celkem by se daly odstranit zrušením, resp. změněním zákona č. 77 o financích obecních.

Horším kamenem úrazu jsou nedostatky lidí, kteří tu lidovýchovu

provádějí. Jsou to dobrovolní pracovníci, kteří z idealismu dělají osvětovou práci. Třeba konkrétní obrázek: Město asi o 20.000 obyv. má asi 80 učitelů a asi 50 profesorů, ale celá lidovýchova je postavena na dobrovolných pracovnících. Poněvadž však vyžaduje technická organizace lidovýchovy nesmírně mnoho času a psaní — dělá ten idealista převážně jen a jen píše a občas udělá narychlo přednášku, když mu kolega, který měl přednášet, onemocní. Tak se ta lidovýchova převážně na venkově, t. j. na malých městech, „drží“. Vedle toho organizuje oslavné dny, a to zase je běhání a škrabání: sehnat hudbu od pluku, řečníka, zpěvácký spolek, Sokola do špalíru, plakáty na rohy: to se dělá na „28. říjen“, na Husa a prezidentovy narozeniny atd.

Je přirozeno, že takový lidovýchovník se tou organizační prací úplně vyčerpá. A přece teprve tu, kde mu jeho vlastní práce převážně končí, lidovýchova teprve začíná. Lidovýchova je mu organizování, vyjednávání s lidmi, překonávání osobních nechtů a sporů vlivných lidí v obci. I on „věří“ na přednášky, nemá času, aby se informoval o nových metodách v lidovýchově, ba ani aby si něco přečetl. Ale nejen tyto vlastní organizátoři duchovně a kulturně vlastně stojí, ale i ostatní lidovýchovníci-přednášci spokojí se tím, že si vypracují přednášku. O způsobu, jak lidem přednášel, co lidem přednášel, jak překlenout propast mezi strohým řetězem theoretických faktů a živými lidmi, kteří tu sedí před ním, o to málo se dbá. A hlavně se málo dbá, aby ten člověk odnášel si ne theoretické poučení, ale rozhodnutí, něco dle toho, co slyšel, udělat a opravit. O tom bludu, že přednášky jsou lidovýchova, se ještě zmíním. Tedy nedostatky jsou: málo kulturního a duchovního života, příliš poučování a málo výchovy a málo průbojnosti v účinku na rozhodování lidí.

Lidovýchova, má-li být účinná, musí mít dobré organizační ústředí ve městě, které je ve spojení s lidmi, kteří dovedou dát lidovýchově směr a plán. Toto ústředí bude pečovat i o správný chod celé práce, která nebude ležet na jednotlivci. V praxi by to mělo být tak, že by každý osvětový sbor měl svou kancelář s personálem kancelářním a konceptním šéfem v čele, jako by to měly mít i knihovny. Zdar a úspěch lidovýchovy závisí velmi na této dobré organizaci ústředí osvětové práce a tudíž na financích.

S tím souvisí nedostatek plánu celé práce. Jen velká města mají vypracovaný plán své práce lidovýchovné na celý rok. Ovšem ten plán musí mít vnitřní souvislost, musí mít určitý cíl hodně konkrétní, a teprve daleko později můžeme řešit problémy mravní a j. Tak příkladně Praha dělá cykly přednášek o nějaké aktuální otázce nebo potřebě: Sem patří cykly o moderním a účelném bydlení, šacení, životoprávě a pod.

Ovšemže dnes již je velmi dobře známo všem pracovníkům v lidové výchově, že přednášky, zvláště jednotlivé, znamenají pro lidovýchovu jen velmi málo. Zvláště ten hlavní účel lidovýchovy, aby se lidé rozhodli něco dělat, opravit a zlepšit, zůstává nenaplněn. Účinnější jsou již kursy, kam se chodí pravidelně a systematicky se postupuje. Lidové semináře se snadnou látkou, diskusní skupiny o různých otázkách s odborníky, konference určitých skupin občanů o jejich obtížích — to je základ pro novou soustavu lidovýchovy. Ta však předpokládá nejprve výchovu pracovníků, předsedů a vůdců seminářů, skupinových diskusí, konferencí a pod. Samo objasnění tohoto nového, účinnějšího a demokratického typu lidovýchovy vyžaduje větší vysvětlení, ale o tom až jindy.

Také v lidovýchově jde o překonávání starého aristokratického názoru na společnost. Lidovýchova stará byla aristokratická — přednáška je její prototyp — pan učitel přednášel a lidé poslouchali — ale to je pro demokracii velmi málo — demokracie vyžaduje rozhodování nejen u vůdců, ale u každého — demokracie vede k diskusi, k poradě, k rozhovoru, společnému studiu, a musí vést konec konců ne k poučení, ale k tomu, aby člověk lepší poznal a rozhodl se pro to lepší aktivně vystoupit a něco udělat. Proto demokratická lidovýchova není poučování, nýbrž vedení a spolupráce všech.

Dnes se stále zdůrazňuje, že lidovýchova musí být objektivní. A přece vědecké myšlení vede k subjektivitě, osobnost, individualita, tvůrčí vědec i umělec — to je to subjektivní myšlení (ne egocentrické). Toto subjektivní myšlení spojené s mravní odpovědností je velikou demokratickou mocí.

Toto volání po objektivnosti není nic jiného, než nedostatek duchovní síly a jistoty, víry v duchovní hodnoty a duchovní řád. Tu je místo k živé kooperaci mezi osvětovými sbory a spolky i polit. stranami.

Ale nakonec bych chtěl říci ještě to, že vůdcové lidovýchovy musí být osobnostmi duchovně i mravně celými, musí mít jasno o konečných cílech duchovního světa, musí věřit v duchovní řád. Správně řekl kdysi Masaryk, že světovým názorem nedá se opravit holešovický přístav, ale podotkl, že ten světový názor musí každý člověk mít. V tom smyslu vidím největší nedostatek naší lidovýchovy: nedostatek duchovní kultury a duchovního života u inteligence u nás, to je také hlavní nedostatek naší osvětové a lidovýchové práce.

Karel Mejsnar.

II.

Vážený pane redaktore!

Ke článku p. Krause — bohužel příliš pravdivému — dovoluji si připojit několik poznámek, týkajících se oficiálních vzdělávacích institucí (okresní osvětové sbory — OOS, místní osvětové komise — MOK a knihovní rady — KR). Poznámky tyto týkají se zkušeností nabytých v jihovýchodní Moravě (okresy Uh. Brod, Uh. Hradiště), ale myslím, že jejich platnost není omezena jen na tento kout.

Oficiální instituce rozmnožily jen počet všelijakých spolků, které také „šíří vzdělání“. Nelze říci, že by ve většině případů měly větší váhu. Zažraný straník hledí na oficiální, neutrální instituci se stejným despektem jako na instituci protivní strany. Tvoření jejich je těžkopádné a nese v sobě zárodek nezdaru: MOK: Dva členové voleni obec. výborem (straničský klíč), dva jmenování OOS. Obyčejně to bývá pan řídící a nějaký mladý pan učitel. Zpravidla jediné tento pracuje — pokud ovšem není angažován v některém spolku, který má raději. Pokud ostatní se spokojí svým členstvím, je dobře. Chtějí-li vedle toho uplatnit své „zkušenosti“ a autoritu, není to než házení klacků pod nohy, které brzy od jakékoli práce odradí.

Nevím, proč obecní knihovny byly zákonem vyňaty z kompetence MOK a utvořeny zvláštní knihovní rady. Na venkově to na prospěch věci není. Složení KR: dva členové voleni obec. výborem (klíč, jak výše), jednatel MOK a jeden člen jmenovaný ze čtenářů, kteří přečetli nejvíce. A knihovník s poradním hlasem. Práce opět leží na jednateli, který je současně jednatel MOK. Jenže tam není tolik hlav a „rozumů“, obec není na přednášky zavázána dát ani krejcaru a není ani tolik podnětů ke sporům. Zde obec na knihovnu platí (kdo zná venkov, ví, co to značí), pan páter, který zpravidla sedí v KR za lidovou stranu, má námítky proti knihám nemravným, proticírkevním (což je identické a rozumí se v rozsahu co nejšířším), pan nejhorlivější čtenář horuje pro Zahradníka-Brodského a podobné perly, takže výběr knih dopadne podle toho. Zde by byla na místě určitá diktatura shora: Knihy navrhované v České Osvětě by měly být prohlášeny za závaznou normu a výběr knih pro obec podléhat schválení OOS, zda této normě vyhovuje. Jsem si vědom také stinných stránek tohoto návrhu. Ale venkov nebude nikdy zvláště průbojný, takže úřední konservatismus by tu nenatropil zvláštních škod,

a literární brak by přestal plnit obecní knihovny, jež mají úkol osvětový.

Přednášky jsou značně diskreditovány. Nutno je tedy omezit, zejména stokrát přezvukávaná témata, z nichž už se nedá nic nového naždímat (Hus, Masaryk, 28. říjen) a zpestřit. Předně světelnými obrazy. Dnes, kdy elektrisace vniká i do zapadlých vsí, je to neobyčejně usnadněno. Jen proboha se vyhněte tomu, aby pan učitel, či slečna učitelka prostě četla text, k obrázkům centrálou připojený. Nemůžete-li si opatřit odborníka, který dovede obrázky doprovázet vlastním živým slovem (celkem je ještě ochotných duší dost), raději přednášku nechte přednáškou a nepřispívejte k dalšímu poklesu jejich kreditu.

Na venkově vždy budou aktuální v první řadě přednášky ze zemědělství. Ty konat vždy s demonstracemi (polní kázání), pokud to vůbec jde. Nebojte se ovšem sáhnout také po jiných aktuálních tématech. Na venkově se dosud ve většině případů mizerně a nezdravě bydlí a ji, také tělesná čistota není právě největší. Široké pole působnosti. Nechoďte ovšem s apoštolskými gesty a hlavně varujte se poukazování na zaostalost posluchačů. Lépe nasadit humoristickou notu, to se už snese, pokud příliš nebudá. Nezapomínat na finanční stránku. V takovém kurse vaření lze velmi názorně přesvědčit o tom, jak stejným nákladem lze docílit jídel chutnějších a zdravějších, než je způsob dosavadní. Exkurse do vzorně zařízených objektů jsou velmi instruktivní a celkem rády navštěvovány, nutno je ovšem předem dobře promyslet a šikovně aranžovat.

Osvětová činnost, má-li mít zdar, musí být nejméně z 80% dobrovolná a vycházet z vlastního popudu ochotných a obětavých jednotlivců. Nic jí tolik neškodí, jako vynucování, i když se tak děje celkem mírnou formou vymáhání statistik za určitá období (zpravidla za rok). Někdy to vede k důsledkům, jež jsou horší, než kdyby se nedělalo vůbec nic. Pokládají-li se už statistiky o činnosti osvětové za nutné (ačkoli počet přednášek, nebo přečtených knih nepovídá nic o intenzitě kultury), daly by se snad opatřit jinak, než povinným předkládáním statistických výkazů, ne nepodobným povinnému zpytování svědomí, k němuž nás nutili (a ovšem nepřinutili!) na gymnasiu.

Uh. Hradiště, 4. srpna 1930.

Ing. Jos. Kremer.

INSERUJTE V PŘÍTOMNOSTI

ODBORNÍ LÉKAŘI

Odborný lékař chorob vnitřních PRAHA II.,
MUDr. MILOŠ PUČÁLKA, Štěpánská 18.
Telefon 266-95. — Röntgen. — Diathermie. — Horské slunce.

**Velký
výběr**

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman,
Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Wagner, Brno, Cejků 16.